

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	Ettepanek / arvamus	Valdkond	Vallavalitsuse seisukoht	Kommentaariid
1.	Lisada arengukavasse kergliiklustee Aste küla – Aste alevik – Kuressaare rajamine.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
2.	Lisada investeringute kavasse kergliiklustee Kärla – Karujärve.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
3.	Lisada arengukavas haridus- ja noorsootöö valdkonna mõõdikule „Noortekeskuste noorsootöötajate ja ringijuhtide keskmise töötasu osakaal õpetaja töötasu alammäärast 100%“ ka „koolide huvijuhtide ja ringijuhtide keskmise töötasu osakaal õpetaja palgast 100%“.	Haridus ja noorsootöö	Toetada	Täpsustada mõõdiku sõnastust järgmiselt: noortekeskuste noorsootöötajate ja ringijuhtide ning koolide huvijuhtide ja ringijuhtide keskmise töötasu osakaal õpetaja töötasu alammäärast.
4.	Lisada valla arengukavasse ja eelarvestrateegiasse: rajada Kuressaarde kunstjärväljak, mis tagaks kõigile lasteaia- ja koolilastele tasuta uisutamiseõppe ja teistele soovijatele mõõduka piletihinna eest jääspordivõimaluse. (Vt ka nr 5.)	Kultuur ja sport	Toetada osaliselt	Lisada tegevus järgmises sõnastuses: Saaremaale aastaringse kasutusega kombineeritud spordiväljaku rajamise toetamine. Juhtimise ja koostöö valdkonna juures tegevus 1.5.1: sportimisvõimaluste loomine (olemasolevate spordirajatiste hooldus ja remont, uute rajamise toetamine, spordi- ja liikumisega seotud projektide omaosaluse tasumise toetamine, sh kunstlumevõimekuse ja uisuväljaku loomise rajamise valmiduse loomine).
5.	Lisada arengukavasse spordivõimaluste laiendamiseks Saaremaal kombineeritud spordiväljaku rajamine. Väljaku suurus võiks olla 800 m ² , mida saaks kasutada suvel petangiväljakuna (10 rada 14 x 3 m = ca 400 m ²) + tänavakorvpalli või muu spordiplatsina 400 m ² ja talvel kunstjääga varustatud uisuplatsina. Tänapäevase kliima juures on Saaremaal väga raske pakkuda lastele talispordivõimalusi. Külmutustorustikuga varustatud spordiväljak looks garanteeritud võimaluse kõigil kooli- ja lasteaialastel tasuta saada kogemus vähemalt ühest talispordialast. Samuti annab see võimaluse ka täiskasvanuil 5 kuud käia uisutamas. Külmutuskompressorid tagavad jää ka kõige soojemal talvel. Eelarvestrateegias võiks kombineeritud spordiväljaku rajamist näha aastal 2019 sügisel ja maksegraafik võiks jaguneda 5 aasta peale. (Vt ka nr 4.)	Kultuur ja sport	Toetada osaliselt	Lisada tegevus järgmises sõnastuses: Saaremaale aastaringse kasutusega kombineeritud spordiväljaku rajamise toetamine. Juhtimise ja koostöö valdkonna juures tegevus 1.5.1: sportimisvõimaluste loomine (olemasolevate spordirajatiste hooldus ja remont, uute rajamise toetamine, spordi- ja liikumisega seotud projektide omaosaluse tasumise toetamine, sh kunstlumevõimekuse ja uisuväljaku loomise rajamise valmiduse loomine).
6.	Lisada arengukavasse Aste Põhikooli spordiväljaku renoveerimise rahastamine (võimalusel projektipõhiselt).	Haridus ja noorsootöö; kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
7.	Lisada lõiku „Kultuuri ja spordi valdkond hõlmab kultuuri- ja spordiasutusi, piirkondliku kultuuri- ja sporditöö juhtimist,	Kultuur ja sport	Toetada	Täpsustada sõnastust järgmiselt: Kultuuri ja spordi valdkond hõlmab kultuuri- ja spordi-

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	seltsilist ja klubilist tegevust, professionaalset kultuuri (muusika, teater, kujutav kunst), rahvakultuuri, kultuuri- ja spordiüritusi, vaba aja veetmise võimalusi, spordirajatisi, kooli- ja noortesporti“ peale mõistete muusika, teater, kujutav kunst ka film/kino.			asutusi, piirkondliku kultuuri- ja sporditöö juhtimist, seltsilist ja klubilist tegevust, professionaalset kultuuri (muusika, teater, kujutav kunst, <u>film/kino</u>), rahvakultuuri, kultuuri- ja spordiüritusi, vaba aja veetmise võimalusi, spordirajatisi, kooli- ja noortesporti.
8.	Punkti all „Kultuuri väljakutsed“ arengukavas on oluline Saarte Filmifondi asutamine ja maksimaalsesse töökorda seadmise ülestähendamine: eesmärgiks rahvusvahelisel ja ka üle-eestilisel areenil olla kaasaraäkija oma piirkonna maaliliste võtukohtade ekspordimises ja visuaalkunstnike üleskasvatamisel tulevaste professionaalsete audiovisuaalsete taie loomiseks.	Kultuur ja sport	Toetada	Täpsustada hetkeolukorra analüüsi osa „Kultuuri ja spordi toetamine eelarvest“ pakutud sõnastusega, lisades, et filmifondi asutamine saab toimuda koostöös, kaasates raha nii vallaeelarvest kui ka erasektorist.
9.	Täpsustada arengukavas tegevust 1.6.6. (tuletõrje veevõtukohtade olemasolu ja märgistuse tagamine): selle juurde võiks kuuluda ka tuletõrje veevõtukohtade e-registri loomine, mis annaks täpsema ülevaate kaardirakenduse kaudu, kus asuvad töökorras tuletõrje veevõtukohtad, mis on nende maht ja tüüp (looduslik, mahuti jne).	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada, on juba olemas	Hüdrantide ja veevõtukohtade asukohad on 2018. aasta suvest nähtavad Maa-ameti kaardirakenduses.
10.	Saaremaa valla arengukavas on Valjala Põhikooli võimla ja staadioni rekonstrueerimine plaanitud 2021. aastasse. Ettepanek ja taotlus tuua võimla remont aastasse 2019 ja staadioni rekonstrueerimine aastasse 2020 nagu oli planeeritud Valjala valla ja Valjala Põhikooli arengukavas.	Haridus ja noorsootöö; kultuur ja sport	Mitte toetada	Valjala Põhikooli võimla ja staadioni rekonstrueerimine 2021. aastal on kirjas eelarvestrateegias, mitte arengukavas. Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
11.	Arutelul analüüsiti nii üldist Saaremaa valla hetkeolukorra kaardistamist kui ka tulevikuvisioni. Leiti, et suuresti on arengukava kirjutatud ikkagi Kuressaare linnast lähtuvalt ning valdkonniti, piirkonniti on arengukava väga laialivalgus ja ebahühtlane. Laimjala piirkonna osas on toodud sisse nii konkreetseid valukohti kui ka positiivseid tegevusi, kuid samas lahendusi või tulevikunägemusi vajaduste lahendamiseks sisuliselt pole. Eelarvestrateegia, mis on arengukavaga otseselt seotud dokument, ei ole Laimjala piirkonnas kavandatud nelja aasta jooksul ühtegi investeeringut, mis kindlasti ei rahulda kogukonda. Samas tõdeti, et tegemist on esimese arengukava koostamisega, mis avalikel aruteludel antud arengukava koostanud töögrupi selgituste põhjal on pidevas arengus ning vaadatakse üle iga-aastaselt. Kindlasti on vaja valdkondlikke arengukavasid, kus täpsemalt valdkondi kajastada juba piirkondade põhisel arengukavas.		Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise kord võimaldab nii valdkondlike arengukavade kui ka valla territooriumi osa (valla ühe või mitme osavalla või kogukonna) arengukava koostamist.
12.	Lk 18 tekstis 28 raamatukogu, lk 29 tekstis 31 raamatukogu. (Vt ka nr 88.)	Juhtimine ja koostöö; kultuur ja sport	Toetada	Täpsustada andmeid ja sõnastust.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

13.	Vald toetab piirkondlike lehtede trükkimist ja levitamist (lk 18: kommunikatsioon ja avalikkuse kaasamine).	Juhtimine ja koostöö	Toetada	Täpsustada sõnastust.
14.	Lk 28 traditsioonilised üritused: lisada Mustjala festival.	Kultuur ja sport	Mitte toetada	Sisaldub täpsustatud sõnastusega lauses „Traditsiooniliselt on korraldatud maakondlikke laulu- ja tantsupidusid ning paljusid teisi, kohalikku kultuuri ja pärandit hoidvaid sümbolse tähtsusega üritusi.“
15.	Lk 30: lisada Mustjala staadioni renoveerimine.	Kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte (sh lähteotsustuses tulevikuvaates).
16.	Lk 49: lisada Mustjala keskuse tänavavalgustuse renoveerimine.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte (sh lähteotsustuses tulevikuvaates).
17.	Lk 50: lisada Saaremaa põhjaranniku laurikohtade Panga, Seebilõuka, Veerenina, Paatsaranna, Männikulautri, Suurekivi, Kaandaranna, Kallasmaa arendustegevusele kaasaaitamine.	Taristu ja keskkond	Toetada osaliselt	Täpsustada tegevuse 1.5.5. sõnastust järgmiselt: kohalike (küla)sadamate ja laurite renoveerimine ning rajamine.
18.	Lk 50: lisada avaliku supelranna, Ninase Kalmeaugu, väljaehitamine koostöös RMK-ga.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte (sh lähteotsustuses tulevikuvaates).
19.	Muuta taristu ja keskkonna tegevuse 3.2.2 (pärandkoosluste hooldamine) sõnastust järgnevalt: Saaremaale omaste looduskoosluste (sh pärandkooslused) säilitamine ning merelahtede, väinade ja jõesuudmete keskkonna olukorra parandamine (sh Väike väin, Suur Katel jt).	Taristu ja keskkond	Toetada osaliselt	Sõnastada tegevus 3.2.2 järgmiselt: Saaremaale omaste looduskoosluste (sh pärandkooslused) säilitamine ja hooldamine ning merelahtede, Väikese väina ja jõesuudmete keskkonna olukorra parandamine.
20.	Fail koos kommentaaridega			Fail saadetud vallavalitsusele formaadis, mis ei võimaldanud kommentaare lugeda. Paluti fail saata uuesti, aga see pole vallavalitsusse jõudnud.
21.	Esitatud ettepanekud puudutavad üksnes eelarvestrateegiat.		Käsitleda eelarvestrateegia ettepanekute juures	
22.	Täiendada nii Saaremaa valla arengukava kui ka eelarvestrateegia sissejuhatavat osa vähemalt järgmise lausega: „Neis küsimustes, mis ei ole käesolevas dokumendis detailselt lahti kirjutatud, lähtutakse liitunud valdade varasemates tegevuskavades kirjeldatust, nagu on ette nähtud Saaremaa valdade ühinemislepinguga“.		Mitte toetada	Ühinemisleping ei näe ette valdade varasemates tegevuskavades kirjeldatust lähtumist. (Ühinemislepingu punkt 5.6: valla arengukava vastuvõtmiseni ja üldplaneeringu kehtestamiseni kehtivad ühinevate omavalitsuste arengukavad, eelarvestrateegiad ja üldplaneeringud omavalitsuse territooriumil, kus nad enne ühinemist kehtisid. 21.2: Valla eelarve koostamisel tuleb lähtuda käesoleva lepingu punktis 2 sätestatud

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

				ühinemiseesmärkidest, kehtivatest eelarvestrateegiast ja arengukavadest ja kõigi ühinevate omavalitsuste huvidest. 22.1: Investeeringuid tehes järgitakse valla tasakaalustatud arengu põhimõtet, arvestatakse poolte arengukavasid, eelarvestrateegiaid, seni tehtud investeeringuid ja võetud kohustusi ning majanduslikke võimalusi, samuti objekti olulisust ning kasusaajate hulka ja kasutamist piirkonna elanike poolt.)
23.	Lisada lk 50 lõigule 4 lause „Tagatakse tingimused, et kohalike initsiatiivil oleks jätkuvalt võimalik kasutada ja arendada Kaavi sadamat“.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte (sh lähtepositsioonis tulevikuvaates).
24.	Arengukavast tarbetuina välja jätta lk 50 lõigud 6 ja 7. (Sadamatesse puutuv osas on praegu arengukava üldmõttega sobimatu ja ülearune tekstilõik mõnede Saaremaa väikesadamate võimalikust perspektiivusest.)	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	Nimetatud lõigud juhivad tähelepanu hetkeolukorrale, millega on vaja arvestada valdkonna arengut kavandades.
25.	Lisada arengukava turvalisuse ja julgeoleku kavandamise osasse lk 22 ka koostöö Kaitseliidu struktuuriüksustega.	Juhtimine ja koostöö	Toetada	Täpsustada tegevuse 1.6.2 sõnastust järgmiselt: regulaarsed kohtumised ja õppused Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti, <u>Kaitseliidu struktuuriüksuste</u> , vabatahtlike päästjate ja teiste turvalisust tagavate organisatsioonidega ning nende tegevuse toetamine.
26.	Lisada arengukavasse praegu sellest puuduvad abinõud tööstuse, põllumajanduse ja mikrotalunike tegutsemise õhutamiseks, soodustamiseks või toetamiseks.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Mitte toetada arengukavas detailsemat kajastamist	Strateegiline eesmärk 1: Saaremaa ettevõtlust veab mitmekesine, traditsioonidele toetuv, eksportiv ja innovaatiline tööstus.
27.	Lisada arengukavasse perspektiiv hooldekodu rajamiseks Torgu Kogukonnajärgi, arvestades endise Torgu valla arengukavas planeeritud ja kohaliku kogukonna poolset vastavat huvi.	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
28.	Olen jõudumööda panustanud arengukava energeetika peatüki koostamisse. Hea meel on näha, et mõned mõtted on jõudnud ka praegu avalikul konsultatsioonil olevasse versiooni. Usun, et seda saaks teha veelgi tugevamaks, lisades visioonikust. Minu ettepanekul (mida jagas ka Kuressaare Soojuse nõukogu) võiks valdkonna visioon ja missioon kõlada selliselt: Energeetika valdkonna VISIOON: Tark ja roheline energiasaar. MISSIOON: Tagada Saaremaa elanike, külaliste ja ettevõtete energiaga varustatus taskukohase, kuid arengut ja innovatsiooni toetava	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatustepeanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	energiahinnaga. Elektri- ja soojusvarustuse tagamine vajadusel sõltumatult ühendustest mandriga.			
29.	Ei peaks rääkima "energia- ja soojamajandusest". Soojamajandus on energiamajanduse osa.	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
30.	Hetkeolukorra seletuses on pealkirjast hoolimata juttu ainult soojamajandusest. Mitte sõnagi sellest, et saarel on päris palju tuulikuid ja kasvavalt päikese paneele. Mida sõnagi elektriühendustest ja sellest, et aeg-ajalt on elektri kättesaadavusega probleeme.	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
31.	Alaeasmärgi 1.4 (jätkusuutlik energiatootmine ning kulutõhus ja optimaalne tänavavalgustustaristu) sõnastus ei viita sellele, et samavõrd jätkusuutlik (tõhus, tark) peab olema ka tarbimine.	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
32.	Energiatarbimise juhtimine, andmevahetus, digitaliseerimine - need peaksid olema märksõnad, mis nüüdisaegses energiamajanduses peaksid üha enam domineerima. Kui Saaremaa vallal on ambitsioon olla energeetika valdkonnas tegija, siis peab nende asjadega tegelema.	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
33.	Alaeasmärgi alaeasmärgid on väga lühidalt nimetatud. Kas võib eeldada, et arengukava juurde tuleb ka rakenduskava, kus konkreetsed tegevused koos vastutajate ja tähtaegadega määratletakse?	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
34.	Lisada juhtimise ja koostöö alaeasmärgi 1.4 juurde, mis puudutab külaelu, järgmine tegevus: valla avalike objektide (külamajad, platsid jm) ülevaate saamine, investeerimisvajaduse selgitamine ja ühtsetele rahastamis põhimõtetele viimine. (Selgitus: suures vallas on väga palju vallavara antud rendile külaseltsidele ja teistele MTÜ-dele, kus majandamine toimub väga erinevatel põhimõtetel. Et tagada jätkusuutlikku majandamist nendel objektidel, on vaja välja töötada ühtne printsiip majandamisel ja rahastamisel.)	Juhtimine ja koostöö	Toetada	Lisada tegevus sõnastuses „avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide (külamajad, platsid jm) kaardistamine, investeerimisvajaduse väljaselgitamine ja rahastamis põhimõtete väljatöötamine“.
35.	Külaelu Saaremaa vallas peab olema väärtustatud ja omama positiivset kuvandit maal toimetulekuks. Kõige suurem probleem maal on teed, nende kordategemine peab olema valla prioriteet number üks ja sinna tuleb suunata suuremaid summasid valla eelarvest.	Juhtimine ja koostöö; taristu ja keskkond	Arvamus/hinnang, ettepanek puudub; arengukavas kajastatud	Alaeasmärk 1.1: kogukonna vajadustele vastav ja kaasajastatud teedevõrk; tegevus 1.1.2: avalikult kasutatavate kruusateede mustkatte alla viimine; tegevus 1.1.4: teedevõrgu pidev kaasajastamine ja rekonstrueerimine

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

36.	Lääne-Saare kogukonnakogu toetab ettepanekut valla arengukavasse ja eelarvestrateegiasse viia jääväljaku ja petangiväljaku rajamine. (Vt ka nr 4 ja 5.)	Kultuur ja sport	Toetada osaliselt	Lisada tegevus järgmises sõnastuses: Saaremaale aastaringse kasutusega kombineeritud spordiväljaku rajamise toetamine.
37.	Valdade ühinemislepingust lähtudes tuleks nii arengukavas kui ka eelarvestrateegias leida võimalus arvestada endiste valdade vastavates varasemates arengudokumentides fikseeritud detailidega, et vältida lisatakistuste tekitamist kohaliku elu varem kavandatud projektitaotluste jms tegevuste elluviimisel. Selleks saaks dokumentide tekstide sissejuhatavaid osasid täiendada järgmise lausega: „Neis küsimustes, mis pole käesolevas dokumendis detailselt lahti kirjutatud, lähtutakse liitunud valdade varasemates tegevuskavades kirjeldatust vastavalt Saaremaa valdade ühinemislepingule“.		Mitte toetada	Ühinemisleping ei näe ette Saaremaa valla arengukavas valdade varasemates arengudokumentides fikseeritud detailidega arvestamist. Projektitaotluste esitamisel ei ole nõutud objekti kajastamine omavalitsuse arengukavas.
38.	Seniste osavallakogude asemel rakendada juba järgmiste KOV valimiste järgselt kõigis Saaremaa piirkondades külavanematest koosnevaid kogukonnakogusid, et kohalik eluolu lähtuks selgelt kohalike elanike huvidest, mitte parteipoliitilistest kaalutlustest.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada kajastamist arengukavas	Osavalla ja osavallakogu moodustamise otsustas ühinenud omavalitsuse volikogu.
39.	Valla arengukavade, eelarvete, tehoikavade jms dokumentide kavandamisel toimida alt üles põhimõttel, alustades tööga kogukondade vajadustest, mitte ametnike arvamusest nende vajaduste kohta.	Juhtimine ja koostöö	Arvamus/hinnang	Osavallakogudel ja kogukonnakogul on selles oluline roll.
40.	Juurutada valla juhtimises järk-järguliselt osalus- ja otsedemokraatia põhimõtteid.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada kajastamist arengukavas	Osavallakogude ja kogukonnakogude ning kaasava eelarve kaudu juba rakendatud. Alaeesmärk 1.7: Saaremaa vald on avatud partner oma erinevatele sihtrühmadele.
41.	Koostada kõigi osavaldade tarbeks detailsed kriisiplaanid (arvestades muuhulgas ka Kuressaare korrusmajade elanike evakueerimisega vastava vajaduse tekkimisel) ning teha kriisiplaanid avalikuks selliselt, et iga Saaremaa inimene teaks, mida tema ühes või teises kriisiolukorras konkreetselt tegema peab ja teha saab.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada kajastamist arengukavas, käsitleda kriisi-dokumentide koostamisel.	
42.	Rajada kriisiolukordade tarbeks kunagiste magasiaitade põhimõttel toimivad, saare elanike poolt finantseeritavad ning kohalike tootjate poolt varustatavad toidu ja vältimatute esmatarbekaupade kriisitagavarad.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada kajastamist arengukavas, käsitleda kriisi-dokumentide koostamisel.	
43.	Arendada elanike julgeolekuküsimuste osas koostööd Kaitseliidu, Naiskodukaitse jt organisatsioonidega. Seda näiteks kuni esmaabi	Juhtimine ja koostöö	Toetada osaliselt, käsitleda	Täpsustada tegevuse 1.6.2 sõnastust järgmiselt: regulaarsed kohtumised ja õppused Politsei- ja

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatustepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	tugipunktide loomiseni ääremaadel, kus mitmekümne minutini ulatuv kiirabi ooteaeg võib praegu viia letaalsete tagajärgedeni isegi putukamürgi allergia korral.		kriisidokumentide koostamisel.	Piirivalveameti, Päästeameti, (<u>Kaitseliidu struktuuriüksuste</u>), vabatahtlike päästjate ja teiste turvalisust tagavate organisatsioonidega ning nende tegevuse toetamine.
44.	Teha koostöös saare ettevõtjatega kõik vallast sõltuv, et kohapealne kutseharidus saaks varustada olemasolevaid ettevõtteid vajaliku kohaliku tööjõuga.	Haridus ja noorsootöö	Arengukavas kajastatud	„Kutseharidust on võimalik omanda nii põhi- ja keskkariduse baasil kui ka rakenduskõrgharidusõppes. Haridusvõimaluste mitmekesistamiseks tehakse koostööd erasektoriga alus- ja üldhariduses, täiskasvanute koolituses ning huvihariduses ja ollakse partneriks tööturu vajadustele reageerimisel.“ Alaeesmärk 1.5: kutse- ja kõrghariduse omandamiseks on Saaremaa vallas mitmekesised võimalused. Kuressaare Ametikooli nõunike kogu liikmete hulgas on peamiselt ettevõtjad.
45.	Seada kaugemates piirkondades prioriteediks väikekoolid ja nende alternatiivina koduõppe-süsteemi (mh koos ühisõpperuumidega), tagades nii saare lastele algusest peale vähemkurnava koolitee, madalama koolistressi ning tugevama emotsionaalse ja intellektuaalse seotuse oma kodukohaga (sh arvestada erialakirjandusega, mis lükkab ümber stamparusaama suure kooli kasulikkusest lapse sotsiaalsete oskuste arengule).	Haridus ja noorsootöö	Arengukavas kajastatud	„Saaremaa vallas on tagatud piisav arv lasteaiakohti, lasteaedade ja koolide võrk jaotub üle valla, kindlustades piirkondliku alushariduse kättesaadavuse ning kodulähedase põhihariduse omandamise võimaluse.“ Tegevus 3.1.2: õpioskuste arengut ja nüüdisaegset õpikäsituslust toetava, kaasaegse ja turvalise, mitmekülgsete valikutega, liikumist ja erivajadusi toetava õpikeskkonna kujundamine.
46.	Soodustada koolides kohalike pärimuslike töövõtete õpetamist. Kultuuri ja turismi seostades ergutada looma pärimusliku madaltehnoloogilise majandamise õppeküla.	Kultuur ja sport	Käsitleda koolide arengukavades ja valdkondlikes arengukavades, arengukavas kajastatud	Tegevus 1.1.1: vaimse kultuuripärandi säilitamine ning vajaliku keskkonna ja taristu loomise toetamine; tegevus 1.1.4: kultuuriturismi ja loomemajanduse toetamine vajaliku taristu loomisega.
47.	Igal võimalusel tõsta esile kohalikku omakultuuri kui rahva identiteeditunde alust.	Kultuur ja sport	Toetada	Lisada valdkonna lähteotsiooni alajaotusesse „Kultuuri ja spordi toetamine eelarvest“ järgmine lause: „Oluline on omakultuuri toetamine ja esiletõstmine ning rahvamajade ja seltside ringitegevuste jätkumine, keskendudes identiteeditunde säilimisele.“
48.	Tähtsustada (mh ka valla poolt või valla omandis olevatel pindadel nt MTÜ-de poolt lepinguliselt majandatavate) hooldekodude lisandumist Saaremaale.	Sotsiaalne kaitse	Arengukavas kajastatud	Alaeesmärk 2.2: toetused ja teenused võimaldavad väarikat vananemist; tegevus 2.2.3: vajaduspõhiste hooldusteenuste

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

				arendamine; tegevus 2.2.4: eakate toimetulekut toetavate asumite ja pansionaatide rajamine.
49.	Ergutada mikropõllumajanduslike talude ja öko-(põllu)majanduse arengut (korilus, mesindus, ravimtaimed jms), mille toodangut mujal turustatakse kalli luksuskaubana.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Arengukavas kajastatud	Tegevus 3.3.1: kohalike toidutootjate väärtustamine, kohaliku turu käivitamise ja ühisturunduspunktide loomise soodustamine).
50.	Aidata kaasa otse tootjalt tarbijale (OTT) turustamisvõrgustiku arengule, et saare inimestele ja saarele ringlema jääks võimalikult suurem osa kaupade lõpphinnast.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Arengukavas kajastatud	Tegevus 3.3.1: kohalike toidutootjate väärtustamine, kohaliku turu käivitamise ja ühisturunduspunktide loomise soodustamine.
51.	Tegeleda ka turismi kahjulike mõjudega (nt prügiprobleemid Sõrves ja teistes suure turismisurvega piirkondades).	Ettevõtluskeskkond ja majandus; taristu ja keskkond	Arengukavas üldisemalt kajastatud	Tegevus 3.2.6: kohalike elanike ja turistide teavitamine säästva eluviisi ning turismi hüvedest asjakohaste jaotusmaterjalide, pakettide, kampaaniate ja keskkonnahariduslike õppeprogrammide kaudu. Taristu ja keskkonna strateegiline eesmärk 3: väärtustatud ja hoitud keskkond, jätkusuutlik looduskasutus ning keskkonnateadlikud elanikud.
52.	Kaaluda võimalusi, kuidas paljusid tühjadena seisvaid maju valla jaoks kasulikult toimima panna, kui omanikud nende vastu pikema aja jooksul mingit huvi ei ilmuta.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Mitte toetada kajastamist arengukavas	Käsitleda vajadusel valdkondlike õigusaktide ja dokumentide koostamisel.
53.	Luuu tagatis- ja teabesüsteem, mis välistaks vastutuseta jäävad teede lõhkumised metsaraiete ja -veo tõttu ning tagaks vallale võimekuse teede taastamist nõuda.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada kajastamist arengukavas	Käsitleda vajadusel valdkondlike õigusaktide ja dokumentide koostamisel.
54.	Arengukava on koostatud liiga Kuressaare keskselt. Ei kajastu maapiirkonna areng (ei ole piirkonniti, valdkonniti lahti kirjutatud).		Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	Valdkondade eesmärgid ja tegevused on sõnastatud valla kui terviku seisukohast.
55.	Vaja on koostada valdkondlikke ja piirkondlikke arengukavasid.		Teadmiseks võetud	Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise kord võimaldab nii valdkondlike arengukavade kui ka valla territooriumi osa (valla ühe või mitme osavalla või kogukonna) arengukava koostamist.
56.	Koostöös Ida-Saaremaa osavallakogude ja teenuskeskuste juhtidega on valminud Ida-Saaremaa kogukonna kommentaarid ja ettepanekud Saaremaa valla arengukava ja eelarvestrateegia projektile.		Teadmiseks võetud	
57.	Arengukava üldine kvaliteet jätab soovida. On ilmne, et arengukava erinevad osad on koostatud erinevate töögruppide poolt. Arengukava on üldjoontes pealiskaudne.		Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

58.	Arengukava alguses on ülima detailsusega esitatud arengukava koostamise protsess, mis võiks olla märksa kokkuvõtlikum ja esitatud pigem arengukava lõpus.		Mitte toetada	Arengukava koostamise protsessist ülevaate andmine on vajalik.
59.	Arengukava on liialt ühele piirkonnale – Kuressaarele – keskenduv. Näiteks lk 14 järgneb Saaremaa valla visioonile järgmise alapealkirjana „Kuressaare roll Saaremaa valla arengus“. Antud juhul oleks vajalik keskenduda pigem Saaremaa valla kui terviku arengule (see kahjuks on arengukavas pigem kaudselt kajastatud). Ka näidetena on arengukavas sageli välja toodud objektid Kuressaarest. Leisi osavallakogu leiab, et arengukavas võiks olla rohkem näiteid teiste piirkondade objektidest ja üritustest väljaspool Kuressaaret.		Mitte toetada	Valdkondade eesmärgid ja tegevused on sõnastatud valla kui terviku seisukohast. Objektide ja ürituste kohta näidete lisamine ei ole otstarbekas. Kuressaare roll on eraldi välja toodud seetõttu, et tegemist on valla keskusega.
60.	Ka esineb mõnedes esitatud näidetes vigu – lk 29 “Kuna ujumistreeningute läbiviimiseks pole sobivat basseini, puuduvad ka treenerid”. Leisi Keskkooli ujula vastab standardile (v.a rahvusvahelised võistlused). Saaremaa vallas on diplomeeritud ujumistreenerid olemas.	Kultuur ja sport	Toetada	Täpsustada sõnastust järgmiselt: ujumistreeningute ja ujumise algõpetuse läbiviimiseks on võimalused ebapiisavad, puudu on kvalifikatsiooniga treeneritest.
61.	Alustada Leisi Keskkooli ujulas täiskasvanute ujumisõpetusega.	Kultuur ja sport	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Arengukavas ei kajastata üksiktegevusi.
62.	Arengukava eelnõu leheküljel 34 on väidetud, et vald on jaotatud viie lastekaitse spetsialisti vahel teeninduspiirkondadeks, kuigi tegelikkuses on vald jaotatud siiski kuue lastekaitse spetsialisti vahel. Arengukava tuleks ebakorrektsete faktide osas üle vaadata ja korrigeerida.	Sotsiaalne kaitse	Toetada osaliselt	Faktid on üle vaadatud ja vajadusel täpsustatud. Vallavalitsuses on 5 lastekaitse spetsialisti ja 1 lastekaitse õunik. Arengukavas olev väide on õige.
63.	On oht, et praegusel kujul võivad ühendvallale kavandatud arengukava ja eelarvestrateegia takistada piirkondlike arenguplaanide jätkamist (näiteks konkreetsete plaanide puudumine arengukavas projektitaotluste puhul). Pooldame lisaks üldisele Saaremaa valla arengukavale ka piirkondlike arengukavade koostamist.		Arvamus/hinnang	Projektitaotluste esitamine ei eelda objekti kajastamist kohaliku omavalitsuse arengukavas, piisab arengusuunast või eesmärgist. Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise kord võimaldab valla territooriumi osa arengukava koostamist, aga see on osavallakogu või kogukonnakogu ülesanne.
64.	Valdade ühinemislepingust tuleks kinni pidada ja seda ka proportsionaalselt arengukavas ja eelarvestrateegias kajastada. Ühinemislepingust lähtumise korral peaks nii arengukavas kui eelarvestrateegias arvestama endises Leisi vallas vastavates arengudokumentides fikseeritud detaile. On arusaadav soov ühendvalla arengukava ja eelarvestrateegia dokumentide mahtu mitte liiga suureks paisutada, kuid ainuüksi lubadustest luua edaspidi ka valdkondlikud arengukavad ei piisa. Vältimaks		Mitte toetada	Ühinemisleping ei sätesta, et Saaremaa valla arengukava peab kajastama/arvestama ühinenud omavalitsuste arengukavades fikseeritud detaile. (Ühinemisleping: investeringuid tehes järgitakse valla tasakaalustatud arengu põhimõtet, arvestatakse poolte arengukavasid, eelarvestrateegiaid, seni tehtud investeringuid ja võetud kohustusi ning majanduslikke

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>lähiajal lisatakistuste tekitamist kohaliku elu varasemalt kavandatud arendustele, projektitaotlustele ja muudele tegevustele, peab nii Saaremaa valla arengukava kui ka eelarvestrateegia selgitavaid osasid täiendama vähemalt järgmise lausega: „Nendes küsimustes, mis ei ole käesolevas dokumendis detailselt lahti kirjutatud, lähtutakse ühinenud valdade varasemates arengukavades ja eelarvestrateegiates kirjeldatust, nagu see on ette nähtud Saaremaa valdade ühinemislepinguga“.</p>			<p>võimalusi, samuti objekti olulisust ning kasusaajate hulka ja kasutamist piirkonna elanike poolt.)</p>
65.	<p>Lisaks palume Saaremaa valla arengukavas eraldi välja kirjutada Leisi sotsiaaleluruumide rekonstrueerimiseks ette nähtud 140 000 € (tuginedes ühinemislepingu lisale 2 „Investeeringute eelarve“), mille osas on, tuginedes Statistikaameti andmetele, olemas tõsine vajadus. Pärsama hooldekodu laiendusega luuakse lisavõimalusi abivajajate hooldeks, kuid hooldekodu laiendusest üksi ei piisa kõigi nõudluste rahuldamiseks. Leisi osavallakogu hinnangul tuleks kaaluda pansionaadi-tüüpi elamispindade loomist eakatele, kes kodus saavad veel hakkama, kuid kelle elamistingimused on nii halvas seisus, et koduteenusest üksi ei piisa nende väärrika vananemise tagamiseks. Pansionaadi-tüüpi elamispindadeks võiksid sobida näiteks kasutusest väljas ruumid Leisi internaadis, mida on varasemalt korrastatud ja remonditud ning senini köetud. On reaalne vajadus kogukonnas elamise teenuse pindade järgi. Endise Leisi valla territooriumil on olemas korterid, mida oleks võimalik mõningase rekonstrueerimisega muuta kogukonna elamispindadeks. Lisaks on vajadus asotsiaalsete inimeste elupindade korrastamiseks. Momendil on mitmed olemasolevad pinnad halvas seisus ning vajalik oleks need renoveerida ning luua inimväärsed tingimused (tagada vee ja kanalisatsiooni olemasolu, pesemisvõimalused). Puudu on ka sotsiaaleluruumidest (näiteks elamispinnad lastega üksikvanemale). Endise Leisi valla territooriumil on olemas elamispindu, mida oleks võimalik mõningase kaasajastamisega abivajajatele sobilikeks elamispindadeks muuta.</p>	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada, arengukavas kajastatud	<p>Tegevus 2.4.3: sotsiaaleluruumide ja varjupaiga pakkumise arendamine vastavalt nõudlusele. Vajadusi vaadatakse vallaülel. Kogukonnas elamise teenus on erihoolekandeteenus, mis on riigi korraldatav abi.</p>
66.	<p>Osavallakogu näeb ühe võimalusena Pärsama hooldekodu laienemist Pärsama lasteaiaruumide arvelt. Võimaliku lasteaia asukohana nähakse Leisi Keskkooli ruume. Seoses keskkooli osa peatse kadumisega ning hoone ruumikusega nähakse ühe võimaliku lasteaia asukohana Leisi Keskkooli, kus alates 2017. aasta sügisest töötab üks liitühm ja on loodud nüüdseks ka tasemel välimänguala.</p>	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada arengukavas kajastamist	<p>Väga hea ettepanek, aga arengukavas ei kajastata üksikobjekte.</p>

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

67.	Muuta arengukava hariduse ja noorsootöö tegevuse 1.6.1 (täiskasvanuhariduse edendamine ja õppimisvõimaluste avardamine) sõnastust järgmiselt: täiskasvanute tasemeõppe jätkuv arendamine. (Selgitus: kuna haridusvaldkonna arengukava lugedes jääb mulje, et täiskasvanuhariduses on rõhk pigem vabaharidusel kui tasemeharidusel, siis pean vajalikuks arengukava haridus- ja noorsootöö osasse sisse tuua täiskasvanuhariduse tasemeõppe mõiste.)	Haridus ja noorsootöö	Toetada osaliselt	Sõnastada tegevus 1.6.1: järgmiselt: täiskasvanuhariduse ja tasemeõppe arendamine ning toetamine.
68.	Arengukavas on pööratud liiga vähe tähelepanu külaelule ning laiemalt maapiirkondade aktiivsust soosivatele tegevustele.		Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	Alaeesmärk 1.4: Külaelu ja mittetulunduslik koostegevus on väärtustatud ning külades on loodud hea elukeskkond.
69.	Erinevates uuringutes-küsitlustes ning ka SKK strateegia 2015-2020 koostamiseks Saare maakonnas 8 kohas läbi viidud mõttetalgutel jooksid maapiirkondade peamiste arenguvajadustena pidevalt läbi nn ülikiire interneti viimane miil ning kruusateede mustkatete alla viimine. Need kaks probleemkohta peaksid olema kogu valla arengukava läbivad prioriteedid, mille elluviimise positiivne mõju on mitmekülgne (ettevõtlust, turismi, kogukonnaelu, noorte maale elama asumist jne soodustavad). (Vt ka nr 155.)	Ettevõtluskeskkond ja majandus; taristu ja keskkond	Toetada, arengukavas osaliselt ka kajastatud	Arengukavas kajastatud (taristu ja keskkonna alaeesmärgi 1.1 (kogukonna vajadustele vastav ja kaasajastatud teedevõrk) viiest tegevusest kolm on otseselt seotud teedega, sh tegevus 1.1.2: avalikult kasutatavate kruusateede mustkatte alla viimine). Lisada ettevõtluskeskkonna ja majanduse valdkonna strateegilise eesmärgi 1 alajaotuse 1.1 juurde tegevus 1.1.8 (kiire andmesideühenduse rajamise soodustamine) ja tõsta sinna ka vastav mõõdik.
70.	Kogu külaelu temaatika puhul ei ilmne praeguses eelnõus, kellena näeb vald enda jaoks külaseltse ja külavanemaid ehk üks lähemaid eesmärke peaks olema külavanema statuudi väljatöötamine. Samamoodi jääb segaseks osavallakogude/ kogukonnakogu roll valla juhtimissüsteemis ning suhetes külavanemate ja -seltsidega.	Juhtimine ja koostöö	Arengukavas kajastatud	Tegevus 1.4.5: piirkonna ja külade esindamise korra rakendamine. Tõstatatud küsimusi arutatakse vastava eelnõu väljatöötamise käigus 2018. aasta lõpus.
71.	Oleme aru saanud, et uuest aastast rakendub ülesaaremaaliselt Lääne-Saare vallast pärit külaraha praktika. Leiame, et tegu on strateegiliselt olulise muutusega külaelu valdkonna rahastamistavades, mis see võiks olla ka arengukavas tegevusena märgitud, et selle rakendumine ei satuks eelarve koostamise tõmbetuultes vaidluse või kahtluse alla.	Juhtimine ja koostöö	Arengukavas kajastatud	Tegevus 1.4.2: MTÜ-de toetamise ühtse korra juurutamine, mis hõlmab ka nn külaraha regulatsiooni.
72.	Praeguses eelnõus jääb kumama külavanemate ja külaseltside arvu, õigemini selle kasvu tähtsustamine (alaeesmärk 1.4). Leiame, et siinkohal on kindlasti kvaliteet kvantiteedist tähtsam, ehk et mõõdikuks peaks pigem olema Saaremaa KAS külaseltsi VÕI külavanemaga kaetus ehk et ühe olemasolul ei ole otseselt teine vajalik. Samuti võiks vald soosida omalt poolt külade	Juhtimine ja koostöö	Arengukavas kajastatud, käsitleda valdkondlike õigusaktide koostamisel	Tegevus 1.4.5: piirkonna ja külade esindamise korra rakendamine. Tõstatatud küsimusi (sh eraldi mõõdikute (külavanemate arv ja külaseltside arv) asendamist ühe mõõdikuga arutatakse vastava eelnõu väljatöötamise käigus 2018. aasta lõpus.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	piirkondade, mitte üksikute külade vanemate valimist või seltside loomist, mis tugeldaks kindlasti piirkondade esindajate mandaati. Selles osas peaks valla alaeesmärk olema ka vastava küla-vanemate ja -seltside registri loomine ning pidamine. Selles osas saaks tugineda ning alusmaterjalina kasutada Saarte Koostöökogu poolt 2015. aastal tellitud uuringut „Saare maakonnas tegutsevate seltsimajade hetkeseis ja tulevikuplaanid“, mis on kättesaadav koos vastava kaardirakendusega Saarte Koostöökogu kodulehelt: https://skk.ee/leader/strateegia-2015-2020/ .			
73.	Selgusetuks on jäänud, kuidas toimub 3. sektori suuremate investeeringute planeerimine koostöös vallaga nii omaosaluse katmise otsustamisel piiratud ressursside olukorras kui ka objektide valikul (näiteks olukorras, kus kaks kõrvuti küla soovivad ehitada külamaja, laululava vmt). Leiame, et siin on vajalik luua mingi ühise planeerimise süsteem, et vald oleks külaseltside ja ka teiste valdkondade MTÜ-de suurematest kavatsustest varakult teadlik ning osaleks nende kavandamisel juhitult.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Ettepanekud ühise planeerimise süsteemi loomise kohta on oodatud, vajalik on pidev infovahetus ning koostöö piirkonna ja valla esindajate vahel. Investeeringuobjektide kohta teeb otsuse vallavolikogu eelarve menetlemise käigus.
74.	Täpsustada oleks vaja Saaremaa arengute prioriteete: antud on vaid Kuressaare linna üldised strateegilised eesmärgid, kuid puuduvad Saaremaa valla prioriteetsed eesmärgid (nt 3-5 tk), mida arengukava abil selle perioodi jooksul soovitakse saavutada.		Mitte toetada	Sõnastatud on Saaremaa valla visioon, üldised strateegilised arengusuunad ja tegevus-valdkondade strateegilised eesmärgid. See oli juhtgrupi otsus, et Saaremaa valla üldisi strateegilisi eesmärgi arengukavas ei sõnastata.
75.	Täielikult puudub analüüs, mida riik antud valdkondades teeb või teha plaanib ja kuidas valla tegevused võiksid riigi poliitikaid valla prioriteetidest lähtuvalt täiendada. Dokumendis on üles loetletud terve rida tegevusi (nt lk 44), mis on küll sisult õiged (aitavad antud valdkonda arendada), kuid mis on instrumentidena riigile, mitte vallale sobivad ja seega mõjuvad antud dokumendis loosunglikult. Valla arengukavas tuleks analüüsida, mis on need täiendavad tegevused, mida vald saaks teha, et need riigi poliitikaid vallas paremini mõjule pääseksid või mis on need asjad, mida riik ei tee ega plaanigi teha.		Käsitleda valdkondlike arengukavade koostamisel	
76.	Arengukava ja eelarvestrateegia ei ole omavahel seostatud. Mõistetav, et suure detailsusastmega ei ole see võimalik, aga teeme siiski ettepaneku viia läbi esmane analüüs, milline on arengukavas planeeritud tegevuste kulu vallaelarvele ja kuidas see mahub eelarvestrateegia raamidesse. Vastasel juhul pole võimalik hinnata, kas arengukavas kavandatud tegevused on teostatavad.		Mitte toetada	Arengukava periood on 2019–2030, eelarvestrateegia hõlmab aastaid 2019–2022. Seetõttu ei saagi arengukavas esitatud tegevuste maksumus mahtuda eelarvestrateegia raamidesse. Kuna esitatud tegevuste üldistusaste on suur, et ole võimalik neile ka n-ö hinnasilti külge panna. Tegevusi täpsustatakse ning nende

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

				maksumust hinnatakse igal aastal eelarve-strateegia ja eelarve koostamise käigus.
77.	Struktuur ebaühtlane ja vastuoluline: dokument on üles ehitatud valdkondlikult, samas on Kuressaare kui keskuse areng kirjeldatud piirkondlikult, mis ei haaku kuidagi ülejäänud dokumendi struktuuriga ega anna vallast tervikpilti.		Arvamus/hinnang, puudub ettepanek	
78.	Valla juhtimise arengud on antud eraldi valdkondliku peatükina – see lõppu ja lühendada. Nimetatu ei ole vajalik ja mitte mingil juhul esimene ja oluline valdkond – valla struktuuriüksuste areng on suuresti vallavalitsuse kui organisatsiooni siseküsimus (vt organisatsioonikäitumise mudeleid) ja ei ole valla kui terviku arengu esimene prioriteet. Vallavalitsus ja selle osakonnad on Saaremaa valla arengu korraldajad, mille suunad määrab valla volikogu toetudes oma valijate soovidele/ eelistustele/põhimõtetele; allasutused on valla juhtida, mitte volikogu ega ka rahvahääletuse teema. Soovitus – viia lõppu ja lühendada, vaid olulist kirjeldades.	Juhtimine ja koostöö	Toetada osaliselt	Tõsta juhtimise ja koostöö valdkond lõppu ehk 6. tegevusvaldkonnaks. Olemasolevat teksti mitte lühendada.
79.	Eesmärkide püstitamisel tuleks läbi vaadata põhjus-tagajärg seosed: teisisõnu, olukorra kirjeldusest ei selgu, miks on vaja antud valdkonnas püstitada just selliseid eesmärke (mis on see probleem, mida lahendada hakatakse) ja kuidas kirja pandud tegevused aitavad neid eesmärke saavutada; kuskil on ja kuskil ei ole.		Käsitleda valdkondlike arengukavade koostamisel	
80.	Väga ebaselge on MTÜde ja vabatahtliku tegevuse seos valla ees seisvate ülesannete lahendamisel. Peab kaasama, aga kuidas. Vald peaks siin kindla strateegia välja kujundama teatud liiki MTÜdele, kes täidavad valla silmis olulisi ülesandeid (kriisiabi, sotsiaalteenused, täiskasvanute koolitused, jms) ja kelle jaoks peaks välja töötada pideva rahastamise mudel 4-5 aastaks.	Juhtimine ja koostöö, sotsiaalne kaitse	Arengukavas kajastatud	Juhtimise ja koostöö tegevus 1.4.3: MTÜ-dele avalike teenuste osutamise delegeerimise põhimõtete väljatöötamine ja nende rakendamine. Sotsiaalse kaitse tegevus 1.1.7: sotsiaalvaldkonnas töötavate inimeste ja vabatahtlike väärtustamine ning motiveerimine, tegevus 1.1.8: teenuste arendamisel kodanikuühenduste ja erasektori kaasamine ning toetamine.
81.	Valdkondliku arengu peatükkides on Saaremaa arengut näidatud ebaühtlaselt. Praeguses arengukavas tuleks välja jätta objektid nimeliselt (kõik, erandita), sest kuna tegemist on 10 aasta perspektiiviga, siis saavad väga kannatada need kes hetkel nimeliselt sees ei ole, kuid on v.o. viie aasta pärast tegijad. Nii jäävad osa piirkondi täitsa välja. Seda enam, et ka arengukava sissejuhatavas osas on kirjas, et konkreetseid objekte arengukavas ei nimetata. Näiteks – sees on Nasva kergliiklustee, kuid mitte		Mitte toetada	Arengukava kõige olulisemas / tulevikku vaatavas osas ehk eesmärkide ja tegevuste juures ei ole objekte nimeliselt mainitud. Valdonna lähteotsustamises / hetkeolukorra analüüsis on jätkuvalt valdkondlike teemagruppide poolt nimetatud objektid ja üritused. Teksti sõnastus on üle

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>Illiku-Maasi, Väikese väina sild- Saikla; jms. Kultuuriüritustest nimetatud põhiliselt Kuressaares toimuv ja I Land Sound. Aga olulisi on palju rohkem. Parem on mitte nimetada.</p> <p>Praegune tekst on üldistusastmelt ebaühtlane, mistõttu tekitavad tekstis kohati mainitud konkreetsed objektid segadust. Seda enam, et kohati on neid mainitud olukorra kirjelduses näidetena, samas teisel nimetatud ka selgelt tulevikku vaatavates lausetes. Teeme ettepaneku peatükkide sõnastused hoolikalt läbi töötada. On mõistetav, et praeguse olukorra ilmestamiseks on kohati vajalik nimetada üritusi, tehtud projekte jms. Samas tuleks sellest selgelt eristada tulevikuvaade, seda nii teksti kui tegevuste loeteluna, kus ei tohi olla mainitud ühtegi objekti. Praegune objektide ebaühtlane loetelu mõnedes valdkondlikes peatükkides näitab ühtlasi seda, et ühtset-üldist valla arengut ei planeerita.</p>			<p>vaadatud ja vajadusel täpsustatud neid lõike, kus objekte oli nimetatud tulevikuvaates.</p>
82.	<p>Arengukava üldosas tuleks selgelt välja öelda, et antud arengukavale järgnevad detailsemad valdkondlikud arengukavad, mis saavad olema Saaremaa valla arengukava 2019–2030 täiendavad osad. Valdkondlikud arengukavad üksikasjaliku analüüsi, ülesannete püstitusega ja ülesannete lahendamist näitavate meetmetega tuleks teha iga valdkonna kohta eraldi. Neis valdkondlikes arengukavades peaks sees olema nimeliselt objektid, mis valla valdkondliku arengustrateegiaga ühtivad. Kooskõlastatult kõigi piirkondadega Saaremaa vallas.</p>		Toetada osaliselt	<p>Valdkondlike arengukavade koostamine saab toimuda pärast valla arengukava kinnitamist. Seda, milliste valdkondlike arengukavade koostamine algatada, arutatakse oktoobri alguses. Valdkondlike arengukavade koostamise algatab reeglina vallavolikogu. Lisada arengukava alapeatükki „Arengukava koostamise lähtekohad“ lause: „Tegevus-valdkondade hetkeolukorda, eesmärgid ja nende saavutamiseks vajalikke tegevusi on võimalik detailsemalt käsitleda valdkondlikes arengukavades, mille koostamise algatamise otsustab vallavolikogu.“</p>
83.	<p>Valdkondlike arengute juures oli veel järgnevaid märkusi (mida saaks arvestada valdkondlike arengukavade tegemisel): veemajanduses peab hind kõigile – linnas, maal – olema ühtlane. Tagada puhkimiskohad vahemahutitega. Praegu Orissaare ei võta vastu, vaja viia Kuressaarde. Siis aga tuleb hind nii kallis, et väärt kraam kallatakse tihti kadakate alla maha. Ka siin peaks olema hind teistel alustel kui kilometraaž. Töökohtade loomine – siin vaja märkida kommunikatsiooniteed, teavitusteel, Saaremaa Arenduskeskuse roll, jms. Transport, turism.</p>	Taristu ja keskkond; ettevõtluskeskkond ja majandus	Käsitleda valdkondlike arengukavade koostamisel	
84.	<p>Sisse peaks tooma ka võimaluste uurimise silla ehitamise asjus. Silda pole arengukava üheski punktis nimetatud.</p>	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Käsitleda maakonna arengustrateegia koostamisel	<p>Tegemist ei ole Saaremaa valla territooriumil asuva objektiga ja silla ehitamine ei ole kohaliku omavalitsuse otsustada.</p>

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

85.	Kriisiolukorra lahendused välja töötada ja korraldada elanikkonna teavitus. Sellega kaasnevalt ka tuletõrje veevõtukohtade – märgistada, teavitustöö.	Juhtimine ja koostöö	Käsitleda kriisidokumentide koostamisel, arengukavas kajastatud	Tegevus 1.6.6: tuletõrje veevõtukohtade olemasolu ja märgistuse tagamine.
86.	Jäätmemajandus – enam nõudlikkust vedaja suhtes, kes arvestab oma kasumiga ning jätab elanikkonna vajadused seetõttu kas arvestamata või viivitab lubatu täitmisega.	Taristu ja keskkond	Käsitleda valdkondliku arengukava ja õigusaktide koostamisel	
87.	Rahvaraamatukogude kohta arengukavas eriti palju eraldi välja toodud just pole, kuid just rahvaraamatukogudel on võtmeroll tagamaks, et inimesed ei jaguneks digitaalselt kirjaoskuslikeks ja kirjaoskamatuks. Raamatukogusid ei peeta õppeprotsessi osaks, kuid raamatukogud on elukestva õppeprotsessi orgaaniline osa ja toetavad seda igas vanuses ja haridustasemega inimeste arengus. Raamatukogud on haridusasutuste partnerid lugemis- ja õpiharjumuste kujundamisel.	Kultuur ja sport	Arvamus/hinnang, ettepanek puudub; käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel.	
88.	Lk 29 on selline lause: „Kultuurikandjatena on Saaremaal 31 raamatukogu.“ Maakonnas on ju kokku 30 rahvaraamatukogu. Kuna see ju valla arengukava, siis Saaremaa vallas on tegelikult 27 rahvaraamatukogu, kui nüüd ei ole arvatud sinna juurde Karja lugemis-teabetuba, kuid kahjuks Karja teabetuba ei ole üleriigilises statistikas sees ega kuulu rahvaraamatukogude võrku. Muhu vallas on 2 ja Ruhnus 1 rahvaraamatukogu, mis ka lisaks Saaremaa valla 27 rahvaraamatukogule Saare maakonna rahvaraamatukogude võrgustikku kuuluvad. Lk 18 on 28 raamatukogu. Kas ei võiks arengukavas täpsemalt määratleda, sest need raamatukogud, mis on allasutused, on kõik rahvaraamatukogud + Karja teabetuba? Koolides on ju veel omakorda kooliraamatukogud ja vallas on veel teisigi raamatukogusid.	Kultuur ja sport	Toetada	Täpsustada tekstis rahvaraamatukogude arvu.
89.	Lk 33 mõõdikute tabelis on raamatukogude mõõdikuks toodud hõlve 2017. a 34,5. Sihttase 2030. aastaks 29,3. Muudes valdkondades oodatakse kasvu, kas raamatukogude valdkonnas nii palju vähenemist? Pealegi on teistes valdkondades osalejate arvud, mis tavainimesele ütlevadki rohkem. Vaevalt keegi hakkab ise nuputama registreeritud lugejate arvu suhet elanike arvu kohta. Arvan, et olulisemad näitajad on külastuste ja lugejate arv.	Kultuur ja sport	Toetada	Asendada mõõdik „raamatukogude hõlve“ mõõdikutega „registreeritud lugejate arv Saaremaa valla rahvaraamatukogudes“ ja „külastuste arv Saaremaa valla rahvaraamatukogudes“. 2017. aastal oli Saaremaa valla rahvaraamatukogudes kokku 11149 registreeritud lugejat ja 189832 külastust, allikas: Saare maakonna rahvaraamatukogude

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	Meie raamatukogudes on lugejate arv registreeritud inimeste arv, kuid iga inimene lugejaks ennast võtma ei pea, kes soovib kohapeal lugeda, interneti kasutada, üritustel osaleda. Seepärast on tähtis näitaja ka külastuste arv. 2017. aastal oli Saaremaa valla rahvaraamatukogudes kokku 11149 registreeritud lugejat ja 189832 külastust.			aastaruanne (kajastab 27 Saaremaa valla rahvaraamatukogu andmeid). 2030. aasta sihttase: hoida taset.
90.	Raamatukoguvõrgu korrastamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et raamatukoguteenuse kättesaadavus ja kvaliteet peavad muudatuste tagajärjel paranema. Raamatukogudest tuleb kujundada atraktiivsed, inspireerivad ja ühistegevust soodustavad kohad lugemiseks, kooskäimiseks, huvitegevuseks ja elukestvaks õppeks. Arendada tuleb ka raamatukogude tehnilist võimekust ja investeerida arvutiparki ja vajalikesse lisaseadmetesse ja tarkvarasse.	Kultuur ja sport	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
91.	Lisada sotsiaalse kaitse valdkonna alaeasmärk 1.1 juurde tegevus 1.1.9 „vallaülese ühtse hingehoidliku teenuse arendamine“. (Vt täpsemat selgitust eraldi failist.)	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada ühe teenuse eraldi nimetamist; arengukavas üldisemalt kajastatud	Tegevus 1.1.1: teenuste süsteemne ja vallaülene arendamine ning osutamine; tegevus 1.1.8: teenuste arendamisel kodanikuühenduste ja erasektori kaasamine ning toetamine.
92.	Võib-olla ma lihtsalt ei leidnud sellest pikast dokumendist üles, aga minu meelest ei ole meil piisavalt tähelepanu (vist ei ole õige sõna) pööratud varateismeliste ehk siis pluss-miinus kümneaastastele. Kesklinna mänguväljakul on küll neile sobivaid atraktsioone ja seal nad ka aega veedavad, aga väikeste laste emad-vanaemad vaatavad neile seal väga viltu ja enamasti on need kaks sihtgrupp seal siis erinevatel aegadel. Siis on ka nn skatepark, mille arendamisega jätkuvalt tegutsetakse ja väga hea, et tegutsetakse, aga seal asjatamiseks on vaja ka tõuke- või jalgratast ja seda ju kõigil lastel pole. Äkki leiutaks miskid tragid noored ajud sellele vanuserühmale mõnusad turnimisekohad "Koeraparki" - ka keslinnas, inimeste silme all, isegi meditsiiniline abi kõrval - roheline ei pea sealt ju kaduma, võiks olla miskit sellist nagu on Suures Tõllus - see on küll hästi äge, aga natuke kaugel.	Haridus ja noorsootöö; kultuur ja sport	Mitte toetada, arengukavas kajastatud	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Tegevus 3.1.3: uute spordi- ja vaba aja veetmise võimaluste arendamine.
93.	Jaotise „Juhtimine ja koostöö“ strateegilisel eesmärgil 1 on alaeasmärk 1.1. „Motiveeritud ja pädevad teenistujad ning optimaalse struktuuriga tõhusalt toimiv vallavalitsus“. Selle ühe tegevusena (1.1.5) on toodud teenistujate koolitamine ja arendamine ning motiveerimine.	Sotsiaalne kaitse	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	Konkreetseid teenuseid ja spetsiifilisi koolitusvajadusi ei ole arengukava üldistusastet silmas pidades mõistlik eraldi välja tuua.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatustepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>Samuti on sotsiaalse kaitse jaotises alaeesmärgina 1.1. märgitud, et sotsiaalhoolekanne on tagatud kogu valla territooriumil kvaliteetselt ja vajaduspõhiselt ning sellesuunalise tegevusena välja toodud (1.1.7) sotsiaalvaldkonnas töötavate inimeste ja vabatahtlike väärtustamine ning motiveerimine. Millegipärast ei kajastu see väga oluline arendustegevus kummagi valdkonna mõõdikutes ning tekkis küsimus, kas sellega on üldse arvestatud eelarvestrateegias. Nt võiks olla mõõdikuks sotsiaalvaldkonna töötajate töötasu muutused või siis struktuurimuutused (kui suur on töötajaskonna liikuvus valdkonda ja sellest välja). Personali koolitamine ja arendamine on hästi toimiva ja motiveeritud organisatsiooni alus ning sellele tuleks jätkusuutlikkuse aspektist lähtuvalt pöörata enam tähelepanu. Sotsiaalvaldkonnas peaks eriti rõhutama tugiisikute toimiva süsteemi väljaarendamist ja koolitamist ning sotsiaaltöötajatele järjepideva supervisioonivõimaluse loomist.</p>			
94.	<p>Sotsiaalse kaitse alaeasmärk 2.1. on „Laste ja vanemate suhted on hoolivad ning vanemad tulevad toime laste arenguküsimustega“. Ühe tegevusena (2.1.8.) nimetatakse erivajadustega lastele tugiteenuste osutamine hariduse omandamiseks ja huvihariduse võimaldamiseks. Rohkem ei ole erivajadustega laste ja nende perede vajadusi kuskil mainitud. Lisaks käsitleb erivajadusi alaeasmärk 2.3: „Hoolekandesüsteem ja elukeskkond toetavad erivajadustega inimeste iseseisvat toimetulekut“. Kas eesmärgi saavutamiseks toodud tegevused on mõeldud katma ka erivajadustega laste ja nende perede vajadusi?</p>	Sotsiaalne kaitse	Arengukavas kajastatud	Hariduse ja noorsootöö alaeasmärk 1.3: õppija erivajadus ja individuaalsus on märgatud ning tema õpingutes osalemine on toetatud; tegevus 1.3.1: laste ja perede tugikeskuse loomine ning väljaarendamine ühtse keskusena; tegevus 1.3.2: laste hariduslike ja sotsiaalsete erivajaduste võimalikult varane märkamine; tegevus 1.3.3: erivajadusega lastele õigeaegselt vastava tugiteenuse kättesaadavuse tagamine.
95.	<p>Sotsiaalse kaitse jaotises rõhutatakse kvaliteetsete teenuste osutamist. Samas ei ole võimalik arengukavast välja lugeda, mil moel püütakse teenuste kvaliteet tagada. Ja kui kirjeldatakse kvaliteedi saavutamise meetodeid ja tegevusi, võiksid need olla kajastatud ka mõõdetavatena.</p>	Sotsiaalne kaitse	Käsitleda valdkondliku arengukava ja õigusaktide koostamisel	
96.	<p>Lk 15 „Valla juhtimise ja arengu kavandamise aluseks olevad väärtused“: lisada väärtusena „naiste ja meeste võrdsus“. Saaremaa valla juhtimine ja arendamine toetub järgmistele väärtustele: „Naiste ja meeste võrdsus“- Saaremaa vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond nii naistele kui ka meestele. Avalikud teenused on võrdselt kättesaadavad, hea kvaliteediga ja annavad samaväärset kasu nii naistele kui ka meestele. Naised ja mehed on kõigil otsustustasanditel tasakaalustatult esindatud. Kohaliku elu</p>		Mitte toetada	Naiste ja meeste võrdsus sisaldub vaikimisi eeldusena kõigis arengukavas nimetatud väärtustes (inimkesksus ja hoolivus, avatus, arengu tasakaalustatus, jätkusuutlikkus, uuendusmeeldus).

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	edendamisel lähtutakse nii naiste kui ka meeste olukorrast, võimalustest, huvidest ja vajadustest.			
97.	Täiendada lk 15 (Kuressaare linna üldised strateegilised eesmärgid): 3. (Kuressaares on ettevõtlikud inimesed, kindlate ja kiirete ühendustega konkurentsivõimeline majanduskeskkond ning suurepärased tingimused innovatiivseks ettevõtluseks ja kaugtööks) Kuressaares on ettevõtlikud mehed ja naised, kindlate ja kiirete ühendustega konkurentsivõimeline majanduskeskkond ning suurepärased tingimused innovatiivseks ettevõtluseks ja kaugtööks. 8. (Kuressaares on hästi toimiv linnaruum ning trende järgiv ja strateegiline planeerimine. Linnaruumi keskmeks jääb toimiv linnasüda: südalinn on atraktiivne teenindus- ning kaubanduspiirkond, kus eelistatakse jalgsi ja jalgrattaga liiklemist.) Kuressaares on hästi toimiv linnaruum ning trende järgiv ja strateegiline planeerimine. Linnaruumi keskmeks jääb toimiv linnasüda: südalinn on atraktiivne teenindus- ning kaubanduspiirkond, kus eelistatakse jalgsi ja jalgrattaga liiklemist. Linnaruumi planeerimisel ja arendamisel lähtutakse kaasava disaini põhimõtetest. 9. (lisada): Kuressaare on atraktiivne elu- ja töökeskkond nii meestele kui ka naistele, olenemata nende vanusest, rahvusest, veendumustest.		Mitte toetada	Sõnastus „inimesed“ hõlmab nii mehi kui ka naisi. Trende järgiv ja strateegiline planeerimine hõlmab ka kaasava disaini põhimõtetest lähtumist. Eesmärk, mida soovitakse lisada, kajastub teiste eesmärkide sõnastuses.
98.	Täpsustada juhtimise ja koostöö valdkonna tegevuse 1.1.1 (vallavalitsuse struktuuri ja ülesannete korraldamise analüüsimine asutuse optimaalse struktuuri tagamiseks) sõnastust järgmiselt: vallavalitsuse struktuuri ja ülesannete korraldamise analüüsimine asutuse optimaalse struktuuri tagamiseks, sh naiste ja meeste tasakaalustatud osalemise tagamine otsustustasandil.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada	Praegune sõnastus on üldisem ja ei vaja täpsustamist.
99.	Lisada juhtimise ja koostöö valdkonna tegevus 1.1.7: arengukavasid jt kohalikku elu mõjutavaid strateegilisi dokumente planeerides, ellu viies ja hinnates lähtutakse naiste ja meeste erinevatest vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning hinnatakse, kuidas rakendatud ja rakendatavad meetmed mõjutavad naiste ja meeste olukorda, seades eesmärgiks naiste ja meeste võrdsuse.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada kajastamist arengukavas	
100.	Täpsustada juhtimise ja koostöö valdkonna tegevuse 1.2.3 sõnastust (teenuskeskuste piirkonnas töökorralduse kujundamine, tagamaks osavallakogude/kogukonnakogu kaudu kohalike elanike	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada	Sõnastus „kohalikud elanikud“ hõlmab nii mehi kui ka naisi, noori ja vanemaealisi, erineva emakeelega ja puudega inimesi.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatuste panekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	kaasarääkimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustus-protsessides) järgmiselt: teenuskeskuste piirkonnas töökorralduse kujundamine, tagamaks osavallakogude/ kogukonnakogu kaudu kohalike elanike (nii meeste kui ka naiste, noorte ja vanema-ealiste, erineva emakeelega, puudega inimeste) kaasarääkimise võimaluse kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides.			
101.	Naiste ja meeste olukorra võrdlemiseks ja analüüsimiseks ning ebavõrdsuse tuvastamiseks soovitage seatud mõõdikutes koguda ja esitada andmed eraldi naiste ja meeste kohta.		Mitte toetada kajastamist arengukavas	Kõigi mõõdikute lõikes ei ole võimalik meeste ja naiste kohta eraldi andmeid koguda.
102.	Täpsustada hariduse ja noorsootöö valdkonna strateegilise eesmärgi 2 (noorsootöö pakub mitmekesiseid osalemisvõimalusi) sõnastust järgmiselt: noorsootöö pakub mitmekesiseid osalemisvõimalusi nii poistele kui ka tüdrukutele.	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada	Praegune sõnastus on üldisem ja juba hõlmab nii poisse kui ka tüdrukuid.
103.	Täpsustada hariduse ja noorsootöö valdkonna tegevuse 2.3.1 (huvihariduse ja üldhariduse õppekavade lõimine ning haridusasutustes toimuva huvitegevuse toetamine) sõnastust järgmiselt: huvihariduse ja üldhariduse õppekavade lõimine ning haridusasutustes toimuva huvitegevuse toetamine, sh tütarlastes huvi äratamine ja nende toetamine loodus-, täppis- ja tehnikateaduste ning tehnoloogia valdkonnas.	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada	Praegune sõnastus on üldisem ja hõlmab tegevuse selle aspekti, mida sooviti lisada.
104.	Soovitage ettevõtluskeskkonna ja majanduse valdkonna indikaatori „Maakonna keskmine brutopalk (eurodes)“ andmed eristada soo lõikes ning seada eesmärk soolise palgalõhe vähendamiseks kohaliku omavalitsuse tasandil.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Mitte toetada	Üldine näitaja (meeste ja naiste brutopalk) ei anna ülevaadet, sest mehed ja naised töötavad erinevatel ametikohtadel.
105.	Lisada ettevõtluskeskkonna ja majanduse valdkonna juurde tegevus 1.2.9: naiste ettevõtluse toetamiseks ja rahvusvahelistumise suurendamiseks mentorvõrgustiku loomine.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Mitte toetada kajastamist arengukavas	Liiga detailne (ja mehi diskrimineeriv?) sõnastus.
106.	Täpsustada Saaremaa valla visiooni sõnastust (Saaremaa on uutele tuultele avatud, traditsioone hoidev, turvalise ja puhta elukeskkonnaga, mere ja taeva kaudu ühendatud tugeva kogukonnaga saar) järgmiselt: Saaremaa on uutele tuultele avatud, traditsioone hoidev, turvalise ja puhta elukeskkonnaga, mere ja taeva kaudu ühendatud tugeva kogukonna ja kõrge ettevõtlusaktiivsusega keskkonnateadlik saar.		Mitte toetada	Visiooni praegune sõnastus hõlmab ka need aspektid, mida on soovitud lisada (nt tugev kogukond ja uued tuuled hõlmavad kõrge ettevõtlusaktiivsuse, puhas elukeskkond keskkonnateadlikkuse).
107.	Lisada Saaremaa valla üldiste arengusuundade juurde järgmine punkt: strateegiline sihtkohaturundus (olemasoleva eelviimane punkt (Saaremaa kui külalislahke ja erinevaid puhkamisvõimalusi pakkuva sihtkoha arendamine) osaliselt seda kajastab, kuid on vaid puhkusevõimaluste keskne ehk liiga kitsas).		Toetada osaliselt	Täpsustada sõnastust järgmiselt: Saaremaa kui külalislahke ja erinevaid puhkamisvõimalusi pakkuva sihtkoha arendamine <u>ning turundamine</u> .

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatustepeanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

108.	Lisada Saaremaa valla üldiste arengusuundade juurde järgmine punkt: roheline ja energiasõltumatu saare kontseptsiooni rakendamine (taastuenergeetika ja prügimajanduse valdkonna igakülgne arendamine).		Mitte toetada	Strateegilised arengusuunad (jätkusuutliku arengu tagamine ja elukeskkonna väärtustamine) hõlmavad ka need aspektid, mida on soovitud lisada. N-ö rohelised teemad ja energiaküsimused saab detailselt kajastada valdkondlikus arengukavas.
109.	Täpsustada Saaremaa valla üldise arengusuuna “Saaremaa eripära arvestava konkurentsivõimelise majanduse arendamine” sõnastust järgmiselt: “Nutika ja piirkonna eripära arvestava konkurentsivõimelise majanduskeskkonna igakülgne arendamine, muuhulgas noorte ettevõtlikkusteadlikkuse toetamine.”		Toetada osaliselt	Täpsustada sõnastust järgmiselt: Saaremaa eripära arvestava konkurentsivõimelise majanduskeskkonna arendamine.
110.	Lisada ettevõtluskeskkonna ja majanduse mõõdikute juurde ettevõtete lisandväärtuse kasv.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Toetada osaliselt	Lisada mõõdik „Saare maakonna ettevõtete lisandväärtus“. (Allikas Statistikaamet, 2016. aastal oli Saare maakonnas ettevõtete (20 ja enam töötajat) lisandväärtus 97,3 mln eurot. 2030. aasta sihttase: suureneb 10%.)
111.	Lisada hariduse ja noorsootöö valdkonna juurde alaeesmärk 2.3: võrdsustatakse huviharidus-võimalused kõikidele Saaremaa valla lastele sõltumata nende elukohast ja koolist. (Ettepaneku põhjendus: Kuressaare linna suuremates koolides pakutakse mitmekülgseid huviharidusvõimalusi, kuid enamjaolt on need mõeldud sama kooli õpilastele. Siinkohal julgen lapsevanemana tugineda oma möödunud õppeaasta kogemusele Kuressaare Vanalinna koolis. Koolis puuduvad mitmekülgsed võimalused algklassi lastele pakkuda huvitavat huviharidust nt loodusring, robotika, animatsiooniring, programmeerimine jne. Ka suuremate klasside õpilastel võiks huvihariduse võimalused olla mitmekülgsemad. Usun, et sama probleem on ka maapiirkonna koolides. Tihti ei leia väikekool sobivat huviringi juhendajat. Probleemi lahendaks koolide omavaheline koostöö. Suuremates koolides võiks ruumide ja juhendaja olemasolul olla põnevaid huviringe teiste koolide õpilastele. Näiteks ühe ringi asemel teha 2 ringi. Üks ring oleks oma kooli õpilastele ja teine annaks võimaluse mujalt koolist tulnud õpilasele.)	Haridus ja noorsootöö	Käsitleda vajadusel valdkondlikus arengukavas	Alaeesmärk 2.3 on sõnastatud järgmiselt: huvihariduse ja -tegevuse võimalused on mitmekesised. Koolide juures on praegu nii oma kooli õpilastele mõeldud huviringid kui ka ringid, mis on võrdsusel tingimustel avatud kõikidele lastele.
112.	Lisada valla arengukavasse ja eelarvestrateegiasse Kuressaare Vanalinna kooli staadioni renoveerimine koos kalkuleeritud maksumusega.	Kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
113.	Lõiku „Taristu ja keskkond hõlmab transporti, energiat, veevarustust, kanalisatsiooni, teid ja tänavaid, sadamaid, planeerimist, maakasutust, hoonestust, avalikku ruumi,	Taristu ja keskkond	Mitte toetada	See on loetelu/ kokkulepe, mida valla arengukavas hõlmab taristu ja keskkonna

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	keskkonnakaitset, loodusväärtusi, kommunaalmajandust ja jäätmemajandust“ peaks korrastama. Taristu ega keskkond ei hõlma energiat ega avalikku ruumi. Taristu alla saab liigitada transpordi, energeetika, kommunikatsiooni, veemajanduse vms infrastruktuuri. Keskkond on põhimõtteliselt suhete süsteem – majanduslik, sotsiaalne kultuurine vms. Kui räägitakse avalikust ruumist, siis tõenäoliselt peaks mainima ka teist poolt ehk privaatset või poolavalikku/ poolprivaatset ruumi. Tõenäoliselt on soov käsitleda mõlemat poolt.			tegevusvaldkond (vastavalt vallavalitsuse korraldusele), mitte mõistete defineerimine.
114.	Visioon aastaks 2030 ja üldised strateegilised arengusuunad: kahe lehe peale korratakse minu arvates kolm korda samu eesmärgi, ehk on võimalik seda struktureerida selgemalt. Kas Kuressaaret ja Saaremaad käsitletakse erinevate põhimõtete alusel ja Kuressaarele on määratud erinev roll kui Saaremaale? Kui nii, siis peaks selle kuskil selgelt välja tooma? Natukene selgusetuks jääb. Professionaalsuse mõttes peaks tabeli kujundusi ühtlustama ja viited olema?		Teadmiseks võetud, mitte toetada	Kuressaare on Saaremaa valla keskus, seetõttu on arengukavas eraldi välja toodud Kuressaare roll valla arengus. Kommentaari sisu tabelite kujunduse ja viidete kohta jääb ebaselgeks.
115.	Planeerimistegevuse lõik (Esmaseks ülesandeks planeeringuvaldkonnas on koostada Saaremaa valla üldplaneering, milles tuleb täpsemalt käsitleda järgmisi teemasid: tootmis- ja tööstusalad ning nendega seonduv, ehituskeeluvööndid puudutavad reeglid ja võimalused Saaremaa kui terviku arengut silmas pidades, tiheasustusalade arengupiirid, rohevõrgustike ja väärtuslike maastikega seonduvad küsimused, päikeseenergia ning nutika energiatootmise reeglid ja võimalused, teede avalikuks kasutamiseks määramise reeglid jmt.): üldplaneeringu koostamise ülesanded on kirjeldatud planeerimisseaduses. Hetkel on käsitlus väga lünklik ja suur osa ülesandeid on välja jäetud. Teine variant, tõenäoliselt lihtsam on üldsõnaliselt öelda, mis on üldplaneeringu eesmärk. Näiteks: üldplaneeringu eesmärk on kogu valla või linna territooriumi või selle osa ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine. (Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ja detailplaneeringu koostamise ja detailplaneeringu koostamise kohustuse puudumisel on üldplaneeringu projekteerimistingimuste andmise alus. Detailplaneeringu koostamise kohustuse korral projekteeritakse ehitise kehtestatud detailplaneeringu alusel. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu olemasolul on see ehitusprojekti koostamise alus vms.)	Taristu ja keskkond	Toetada osaliselt	Muuta sõnastust järgmiselt: „Esmaseks ülesandeks planeeringuvaldkonnas on koostada Saaremaa valla üldplaneering, mille eesmärk on valla ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine.“

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatustepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

116.	Lisada üldiste strateegiliste arengusuundade juurde: - Ühiskonna muutustega toimetulekuks valdkondadeülese süsteemse koostöö tagamine. - Saaremaa elujõulisuse ja jätkusuutliku arengu tagamiseks laste ja noore igakülgse heaolu loomine ning nende perede ja haridusasutuste vajaduspõhine toetamine. (Põhjendus: seni kuni järelkasvu toetamine pole üks tähtsamatest prioriteetidest, ei suudeta tagada ka teisi Saaremaa arengueesmärke.)		Mitte toetada lisamist üldiste strateegiliste arengusuundade juurde	Kajastatud olemasolevates arengusuundades, väärtustes ning valdkondlikes eesmärkides ja tegevustes.
117.	Lisada strateegiliste eesmärkide, alaeasmärkide, tegevuste ja mõõdikute juurde järgmised mõtted: - Seotud osapoolte ühisvastutus ja osapoolte vastutusvaldkondade selge sõnastamine. - Kõikide valdkondade mõõdikute puhul (eriti sotsiaal- ja haridusvaldkonna puhul): lisaks statistilistele kvantitatiivsetele mõõdikutele akadeemiliselt usaldusväärsete ja teaduspõhiste kvalitatiivsete mõõdikute väljatöötamine.		Käsitleda valdkondlike arengukavade koostamisel	
118.	Täpsustada hariduse ja noorsootöö strateegilise eesmärgi 1 (Saaremaa vallas on konkurentsivõimeline valikuvõimalustega hariduskeskkond, mis väärtustab õppijat, õpetajat ja haridusuuendusi) sõnastust järgmiselt: Saaremaa vallas on konkurentsivõimeline valikuvõimalustega hariduskeskkond, mis väärtustab igas vanuses õppijat, koosõppimist meeskonnas, õpetaja pidevat õppimist haridusuuendustega kohanemiseks ja sellega seotud vajalike toetusmeetmete süsteemset väljatöötamist ning elluviimist.	Haridus ja noorsootöö	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
119.	Täpsustada hariduse ja noorsootöö tegevuse 1.1.3 (haridusasutuste mõtestatud ja kavakindel koostöö õppija arengu toetamisel) sõnastust järgmiselt: haridusasutuste omavahelise ja koolipidaja (haridusosakond koos sotsiaalosakonnaga) mõtestatud ning kavakindel, plaanipärane koostöö õppija arengu toetamisel.	Haridus ja noorsootöö	Toetada osaliselt	Sõnastada tegevus 1.1.3 järgmiselt: haridusasutuste omavahelise ning koolipidaja kavakindel ja plaanipärane koostöö õppija arengu toetamisel.
120.	Täpsustada alaeasmärgi 3.1 (haridusasutuste võrk ja õpikeskkond on korrastatud ning hõlmab piirkondlikku ratsionaalset ja efektiivset ruumikasutust) sõnastust järgmiselt: haridusasutuste võrk ja õpikeskkond on korrastatud, see hõlmab haridusasutuste mikrokliimat, õpetaja kui psühhosotsiaalse ja vaimse õpikeskkonna looja toetamist, piirkondlikku ratsionaalset ning efektiivset ruumikasutust.	Haridus ja noorsootöö	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
121.	Lisada alaeasmärgi 3.1 juurde järgmised tegevused:	Haridus ja noorsootöö	Käsitleda valdkondliku	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>- õpetajaid puudutava vaimse keskkonna selge kirjeldamine, süsteemse õpetajate enese- ja tööanalüüsimise korra loomine, eneseanalüüsisioskuste arendamine nii õpetamise kvaliteedi tõstmiseks kui ka läbipõlemise ennetamiseks;</p> <p>- õpetaja kui õpikeskkonna kujundaja jaoks süsteemse toetussüsteemi loomine ja selle jätkusuutlikkuse tagamine arvestades eriti kaasava haridustega seotud väljakutseid;</p> <p>- kõigi haridusasutuste positiivse mikrokliima tagamine nii juhtkonna, õpetajaskonna kui ka tugimeeskonna oskusteabe jätkuva täiendamise võimaluste loomise abil, eelkõige tööõnustamise ja koosõppimise kaudu.</p>		arengukava koostamisel	
122.	Täpsustada tegevuse 3.2.1 (koostöövõimaluste ja ressursside jagamise soodustamine haridus- ja noorsootöö-, kultuuri-, spordi- ja teiste asutuste vahel) sõnastust järgmiselt: koostöövõimaluste ja ressursside jagamise soodustamine haridus- ja sotsiaalvaldkonna-, noorsootöö-, kultuuri-, spordi- ja teiste asutuste vahel	Haridus ja noorsootöö	Toetada	Sõnastada tegevus 3.2.1 järgmiselt: koostöövõimaluste ning ressursside jagamise soodustamine haridus- ja <u>sotsiaalvaldkonna</u> , noorsootöö-, kultuuri-, spordi- ja teiste asutuste vahel.
123.	Lisada alaeasmärgi 3.2 juurde järgmised tegevused: - koostöö arendamine ja süsteemse infovahetuse loomine ja tagamine alus- ja põhiharidusasutuste ning tulevase riigigümnaasiumi vahel; - koostöö arendamine haridus- ja sotsiaalvaldkonna tugispetsialistide vahel; - ühtse kõiki lapsi ja nendega seotud valdkondade ülese info- (vahetus)süsteemi väljatöötamine.	Haridus ja noorsootöö	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
124.	Täpsustada sotsiaalse kaitse alaeasmärgi 2.1 (laste ja vanemate suhted on hoolivad ning vanemad tulevad toime laste arenguküsimustega) sõnastust järgmiselt: laste, vanemate ja haridusasutuste suhted on hoolivad ning vanemad tulevad toime laste arenguküsimustega. (Vt ka alternatiivset ettepanekut.)	Sotsiaalne kaitse	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
125.	Lisada alaeasmärgi 2.1 juurde järgmine tegevus: multi-professionaalne koostöö ehk erinevate valdkondade spetsialistide ja seotud osapoolte koostöine kaasamine keeruliste olukordade lahendamiseks. Täiskasvanute ja laste vahelise vastandumise vältimine ja laste arvamusel arvestamine nendega seotud lahenduste otsimisel ja teostamisel. (Vt ka alternatiivset ettepanekut.)	Sotsiaalne kaitse	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	
126.	Sõnastada ümber alaeasmärk 2.1. või esitada see eraldi alaeasmärgina: laste, vanemate ja haridusasutuse suhted on hoolivad ning vanemad koostöös haridusasutuste ja sotsiaalvaldkonna	Sotsiaalne kaitse	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>vastutavate spetsialistidega tulevad toime laste arenguküsimustega. Lisada alaeasmärgi juurde järgmised tegevused: - Multiprofessionaalsete erinevate valdkonna ülestugimeeskondade ja seotud osapoolte koostöö keeruliste olukordade lahendamisel; - täiskasvanute ja laste vahelise vastandumise vältimine ning laste arvamusega arvestamine nendega seotud lahenduste otsimisel ja teostamisel.</p>			
127.	<p>Lähtuvalt püriasustusega väikesaarte seadusest ning väikesaarte programmi võimalustest ja tingimustest lisada arengukavasse järgmised ettepanekud: Saaremaa vald toetab inimasustatud väikesaartel saare hüvanguks väikeettevõtlusega tegelevate ettevõtjate projektitaotlusi omaosaluse 10% tasumisega, kui projektid on suunatud saarelise majanduse elavdamiseks ning kohaliku ettevõtluse mitmekesistamiseks.</p>	<p>Juhtimine ja koostöö; ettevõtluskeskkond ja majandus</p>	<p>Mitte toetada valla arengukavas kajastamist, käsitleda väikesaarte arengukava koostamisel</p>	<p>Püriasustusega väikesaarte seadus: § 7. Väikesaare arengu kavandamine saarelise osaga kohaliku omavalitsuse üksuses [RT I, 20.12.2017, 1 - jõust. 01.01.2018] (1) Saarelise osaga kohaliku omavalitsuse üksus kavandab käesoleva seaduse §-s 3 nimetatud eesmärkide saavutamiseks väikesaare või saarterühma arengu kas: 1) kohaliku omavalitsuse üksuse arengukavas, milles nähakse ette väikesaare või väikesaarte kohta eraldi hetkeolukorra analüüs, strateegilised eesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks, või 2) väikesaare või väikesaarte arengukavas.</p>
128.	<p>Saaremaa vald arvestab arengukava koostamisel ja hilisema üldplaneeringu tegemisel ühe avaliku joogiveekoha rajamisega Vilsandi saarel, mis toimiks ka looduse kriisilukordades ja põhjaveehorisondi alanemisel. Sellised olukorrad on esinenud aastatel 2002 ja 2018.</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada arengukavas kajastamist, käsitleda üldplaneeringu ja väikesaarte arengukava koostamisel</p>	<p>Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.</p>
129.	<p>Saaremaa vald arvestab arengukava koostamisel ja hilisema üldplaneeringu tegemisel helikopteri maandumiskoha rajamisega Vilsandi saarele.</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada arengukavas kajastamist, käsitleda üldplaneeringu ja väikesaarte arengukava koostamisel</p>	<p>Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.</p>

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatuste panekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

130.	Saaremaa vald toetab saarelisi väikeettevõtjaid Vilsandi Vikati ja Papisaaresadamates väikelaevade kaikkoha aastamaksust vabastamisega.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist, käsitleda väikesaarte arengukava ja valdkondlike õigusaktide koostamisel	
131.	Täpsustada Kihelkonna piirkonna endise Veere küla nime: Veeremäe küla (lk 48 veevärgi rekonstrueerimise juures).	Taristu ja keskkond	Teadmiseks võetud	Lõik, milles Veere/Veeremäe küla on nimetatud, ei jää arengukava eelnõu täpsustatud teksti.
132.	Lisada arengukavasse Kihelkonna Mihkli kiriku tornikiivri vahetus.	Kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
133.	Lisada Saaremaa valla arengukavale Kihelkonna valla ja teiste endiste ühinenud valdade praegu veel kehtivad arengukavad lisadena.		Mitte toetada	Ühinemisleping: ühinevate omavalitsuste arengukavad kehtivad Saaremaa valla arengukava vastuvõtmiseni.
134.	Viia nii Saaremaa valla eelarvestrateegia kui ka arengukava eelnõusse sisse järgmised muudatused: - Valjala Põhikooli võimla renoveerimine 2019; - Valjala Põhikooli staadioni renoveerimine 2020; - Valjala Põhikooli akende avatavuse muutmine või ventilatsiooni ringi ehitamine 2019. (Vt ka nr 10.)	Haridus ja noorsootöö; kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
135.	Oleme kogunud kogukonna rahvalt mõtteid, kuidas parandada piirkonnas sotsiaalteenuste kättesaadavust Sõmera kodu baasil. Panime mõtted paberile ja edastame Saaremaa valla 2019–2030 arengukava täiendamiseks (Saaremaa valla sotsiaalteenuste keskus, lisatud eraldi failina).	Sotsiaalne kaitse	Võetud teadmiseks ning arvestatud eesmärkide sõnastamisel ja tegevuste kavandamisel	
136.	Praegune arengukava kultuuri osa muudab mind veidi murelikuks. Kirjeldatud on olemasolevaid asutusi ja toimuvaid festivale, aga kava, mille järgi ala arengut juhtida, paistab puuduvat – ometi on ju tegemist arengukavaga aastani 2030. Arusaadav, et suur osa kultuurielust on isetekkeline ja palju toredaid algatusi tekib erasektoris või MTÜde käte läbi – ja ülioluline on neid toetada, see plaan on arengukavas ka ilusasti kirjas. Aga ilmselt on vallavalitsuse kultuuriosakonna ka enda ideid ja kultuuripoliitika põhimõtteid, kuidas arenguid suunata,	Kultuur ja sport	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	mida eelisarendada, millest lähtuda enda eelarves olevate ürituste korraldamisel, millest lähtuda Saaremaa kultuurilise imago ülesehitamisel, kuidas mitmekesistada kultuurielu ja täita nn auke (mis alade üritusi turg ise ei korralda) ja koondada vahel kaootiliseks minevat kultuuripakkumist ning infot?			
137.	Veidrana torkab silma strateegiline eesmärk „1.1.10. Kunstlume tootmise võimekuse loomine Saaremaale“ – kas see on tõesti valla strateegiline eesmärk? See on üks kummaliselt konkreetne punkt reas, kus (eriti kultuuriosas) on üldistuse aste vägagi kõrge ja teisi konkreetseid uusi ettepanekuid ju polegi.	Kultuur ja sport	Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	1.1.10 (kunstlume tootmise võimekuse loomine Saaremaale) on tegevus, mitte strateegiline eesmärk.
138.	Investeeringute osas torkab samuti silma kultuuri olematus, samuti oluliste arendamist vajavate suundade – nt Saaremaa turundamine elupaigana jms puudumine. Saan aru, et investeeringute plaan keskendub ehitus- ja remonditöödele, ent sisuliste suundade arendamine peaks ehk samuti eelarveliste suundadena arengukavas kuidagi kajastatud olema, muidu jääb pilt väga poolikuks ja on raske üldpilti valla prioriteetidest hoomata.	Kultuur ja sport	Käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	Tegevuste rahastamist kajastatakse igal aastal koostatavas valla eelarvestrateegias ja eelarves.
139.	Mu kriitikal on üks lisaaspekt: tugev ja läbimõeldud, sisuline arengukava ja eriti selle kultuuriosa saaks olla korralik vundament Kultuuripealinna ideestiku ja kampaania üles ehitamisel. Niipidi oleks sel ettevõtmisel märksa suurem kaal ja kasutegur kui praegu, mil laialt vabatahtlike grupilt korjatakse ideepoegi ilma kontseptuaalse selgroota.	Kultuur ja sport	Arvamus/hinnang, ettepanek puudub	
140.	Millal lõpetatakse kinnistutel Kihelkonna mnt 8b ja Kihelkonna mnt 17 puidu ladustamine, sellest tulenev transport ning piirkonna elanike häirimine? Sarnast ettevõtlust ei pea pidama Kuressaare linna piires, on mul õigus?	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Vajab eraldi vastamist.
141.	Kas vallas on plaanis Slupi nurga ja Kellamäe ringi vaheline ala korrastada ja teha tarbimissõbralikuks ka jalakäijatele ja jalgratturitele kergliiklustee rajamise abil?	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Vajab eraldi vastamist.
142.	Selleks, et väärtustada siinset Kuressaare linna piirkonda võiks vald vallale kuuluvatele kinnistutele algatada detailplaneeringu noorte perede eramute ehitamise võimalusega. Hiljem enampakkumise korras kinnistud arendajatele müües (muidugi eeltingimused arendajatele) võimalus soodsamatel tingimustel eramuid pakkuda.	Taristu ja keskkond; ettevõtluskeskkond ja majandus	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Tegevus 1.2.1: kaasaegse elamufondi rajamine Saaremaa üürituru võimaluste parandamiseks.
143.	Piirata raskeveokite ligipääsu Kellamäe ringilt linna suunas mööda Kihelkonna maanteed. Olles ise ettevõtja ei taha	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist	

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	ettevõtlust piirata, aga teha ettevõtlust teiste inimeste heaolu arvelt, see ei tohiks olla linna-valla ega ka ettevõtja huvides.			
144.	Aeglustada Slupi nurga ja Kellamäe ringi vahelisel alal autode liikumiskiirust 30 km/h.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist	
145.	Kas oskate kommenteerida n-ö vana Lihakombinaadi perspektiivi ja tulevikuväljavaateid saada lammutatud või korrastatud (on eraomand?)?	Taristu ja keskkond	Mitte toetada arengukavas kajastamist	Vajab eraldi vastamist.
146.	Arengukavas ei ole väikeste seltsimajade remontimiseks ja abistamiseks siis miskit, nii saan ma aru.	Juhtimine ja koostöö	Arengukavas kajastatud	Tegevus 1.4.2: MTÜ-de toetamise ühtse korra juurutamine. See võimaldab MTÜ-del taotleda toetust. Lisada tegevus sõnastuses „avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide (külamajad, platsid jm) kaardistamine, investeerimisvajaduse väljaselgitamine ja rahastamis-põhimõtete väljatöötamine“.
147.	Millal võiks valgustuste lahendused jõuda küladesse? Mõttes ei ole mitte kogu küla lausvalgustus, vaid näiteks paar strateegiliselt olulist kohta. Usun, et sellise sooviga külasid oleks mitmeid. (Täpsustus, saadetud 30.08.2018: Nimelt on meie külas (Reekülas) olnud ammu unistus saada külavahel valgustust. Ideaalis kahte kohta - külas asuva kiriku juurde, kus asuvad postkastid ja infotahvel ja teiseks kohe Eiste küla poolt külla sisenedes. Põhjused on lihtsad: külas on nüüdseks juba päris palju lapsi liikvel ning need aitaksid tagada ohutust. Tean, et ka naaberkülas Eistes on külavahel pime, aga ka seal on alustamas kooliteed nii mõnigi õpilane. Ka sinna kuluks vähemalt üks valgusti küla keskele ära. Usun, et selliseid külasid on Saaremaal veel. Korra sellel teemal kunagi Pihlta valda kirjutades anti mulle soovitus kirjutada projekt. Selleks on üldjuhul vaja taha aga kas MTÜ-d või külaseltsi vm. Hetkel ei ole me seda ühe projekti jaoks soovinud luua. Me ei välista seda aga tulevikus kui küla kogukond veelgi tugevamaks muutub. Meie küla ettepanek on sellised võimalikud kohad Saaremaal kaardistada ja ehk õnnestuks vallal muuta lisaks suurematele asulatele (kus on kohati ehk juba ka liiga palju valgusteid ja neist osad on „ilu pärast“ (ehk siis üle ühe tule ei põle, sest neid on liiga tihedalt)) ka väiksemad asulad valgumaks. Arvestades tänapäeva võimalusi, siis meie soov oleks saada Pärnumaal bussipeatustes ja ülekäiguradadel nähaolevad päikesepatareidel töötavad lampide sarnased	Taristu ja keskkond	Arengukavas kajastatud	Tegevus 1.4.8: tänavavalgustustaristu kaasajastamine ning optimeerimine nutikaid ja energiasäästlikke lahendusi kasutades.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	<p>valgustid. See peaks olema ühekordne väljaminek ning lisa voolukulusid ei tohiks edaspidi vast tekkida.</p> <p>Teine mõttekoht on teid puudutav. Jälle saan kirjutada vaid oma küla näitel. Nimelt lõppeb meie külavahel pinnatud tee ära enne kui küla lõppeb. Kuna siit liiguvad suured ühistu masinad väga sageli läbi ja mitte väga väikese hooga, siis on ikka küla korralikku tolmu täis. Ehk õnnestuks kuhugi plaani lisada pinnatud tee pikendamine Eiste suunal? Samu külade suurenemisi võib taas olla ka mujal. Ehk see oleks jälle arutlemise koht osavaldade juhtidega. Paha ei teeks ka kiirusepiirangu kehtestamine küla vahel, aga sellega hakkame tegelema.</p>			
148.	<p>Lisada arengukavasse ettepanek, et Saaremaa võiks olla eestkõneleja Saarte Instituudi taasloomisel.</p>	<p>Haridus ja noorsootöö; juhtimine ja koostöö</p>	<p>Arengukavas üldsõnaliselt kajastatud, vajadusel täpsustada tegevuse sõnastust 2019. aastal arengukava ülevaatamise käigus</p>	<p>Hariduse ja noorsootöö tegevus 1.5.2: arendus- ja teadustegevuse toetamine.</p>
149.	<p>Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Hoolduskoordinaatori poolt aasta jooksul teenindatud klientide arv“ sihttaset (500) järgmiselt: 200.</p>	<p>Sotsiaalne kaitse</p>	<p>Toetada</p>	<p>Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Hoolduskoordinaatori poolt aasta jooksul teenindatud klientide arv“ sihttaset (500) järgmiselt: 200.</p>
150.	<p>Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Saaremaa vallas töötuna registreeritud inimeste arv“ sihttaset (vähendada 10%) järgmiselt: 400.</p>	<p>Sotsiaalne kaitse</p>	<p>Toetada</p>	<p>Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Saaremaa vallas töötuna registreeritud inimeste arv“ sihttaset (vähendada 10%) järgmiselt: 400.</p>
151.	<p>Lisada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna strateegilise eesmärgi 2 mõõdikute juurde mõõdik „Tugikodudes asuvates sotsiaaleluruumides elavate inimeste arv“ (allikas: vallavalitsus, baastase fikseeritakse 31.12.2018; 2030. aasta sihttase: 180).</p>	<p>Sotsiaalne kaitse</p>	<p>Toetada</p>	<p>Lisada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna strateegilise eesmärgi 2 mõõdikute juurde mõõdik „Tugikodudes asuvates sotsiaaleluruumides elavate inimeste arv“ (allikas: vallavalitsus, baastase fikseeritakse 31.12.2018; 2030. aasta sihttase: 180).</p>
152.	<p>Lisada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna strateegilise eesmärgi 2 mõõdikute juurde mõõdik „Aasta jooksul rahuldatud toetuste taotluste arv“ (allikas: vallavalitsus, baastase fikseeritakse 31.12.2018, ei arvestata universaaltoetusi; 2030. aasta sihttase: 3000).</p>	<p>Sotsiaalne kaitse</p>	<p>Toetada</p>	<p>Lisada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna strateegilise eesmärgi 2 mõõdikute juurde mõõdik „Aasta jooksul rahuldatud toetuste taotluste arv“ (allikas: vallavalitsus, baastase fikseeritakse 31.12.2018, ei arvestata universaaltoetusi; 2030. aasta sihttase: 3000).</p>

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

				fikseeritakse 31.12.2018, ei arvestata universaaltoetusi; 2030. aasta sihttase: 3000).
153.	Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Suhtelise vaesuse määr“ sihttasel (vähendada taset) järgmiselt: alla 10%.	Sotsiaalne kaitse	Toetada	Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna mõõdiku „Suhtelise vaesuse määr“ sihttasel (vähendada taset) järgmiselt: alla 10%.
154.	Muuta taristu ja keskkonna alaeasmärgi 3.1 mõõdiku (jätmete taaskasutuse määr) sõnastust järgmiselt: „olmejäätmete ringlussevõtu määr“ (allikas: vallavalitsus, baastase (2016, Eesti tervikuna): 30%, 2030. aasta sihttase: 65%. („Taaskasutamine“ on üldmõiste, mille alla kuulub nii jäätmetes sisalduva materjali ringlussevõtt (samast materjalist toodetakse uus asi) kui ka jäätmetes sisalduva energia kasutuselevõtt (sh ka jäätmete põletamine Iru elektrijaamas). EL-is on vastu võetud ringmajanduse pakett, mille kohaselt aastaks 2030 peavad riigid 65% olmejäätmetest ringlusse võtma. S.t jäätmete põletamine energiaks ei ole enam piisav.) 2016. aasta baastaseme näitaja on kogu riigi kohta, meil pole statistikat ainult Saaremaa kohta praegu. 2017. aasta andmed selguvad septembris.)	Taristu ja keskkond	Toetada	Muuta taristu ja keskkonna alaeasmärgi 3.1 mõõdiku (jätmete taaskasutuse määr) sõnastust järgmiselt: „olmejäätmete ringlussevõtu määr“ (allikas: vallavalitsus, baastase (2016, Eesti tervikuna): 30%, 2030. aasta sihttase: 65%.
155.	Lisada arengukava teksti lause või paar kiire andmesideühenduse väljaehitamise toetamise kohta, huvi on selleks nii Saaremaa firmadel kui ka elanikel päris suur (viitamine nn viimase miili projektile). (Võimalik sõnastus: Saaremaa vald toetab Eesti riigi andmesideprojekti EstWin käigus rajatava kiire interneti jõudmist Saaremaa maapiirkondadesse.) (Vt ka nr 69.)	EM TG: Toetada (vt kommentaar)	Toetada	Lisada ettevõtluskeskkonna ja majanduse valdkonna strateegilise eesmärgi 1 alajaotuse 1.1 juurde tegevus „kiire andmesideühenduse rajamise soodustamine“ ja tõsta sinna ka vastav mõõdik.
156.	Lisada ettevõtluskeskkonna ja majanduse strateegilise eesmärgi 1 juurde mõõdik „maakonna mediaanpalk“.	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Toetada osaliselt	Lisada mõõdik „Mediaanväljamakse“ (eurodes). (Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maakonna näitaja II kvartali kohta). 2018. aasta II kvartalis oli Saare maakonnas mediaanväljamakse 958 eurot (see oli maakondade võrdluses 6. näitaja). (Võrdluseks: Statistikaameti andmetel oli 2018. aasta II kvartalis keskmine brutokuupalk Saare maakonnas 977 eurot, mis oli maakondade võrdluses eelviimane näitaja.)
157.	Täpsustada mõõdiku „Lairiba internetiühendustega leibkondade osakaal kõigist leibkondadest“ 2030. aasta sihttasel (suureneb 20%) järgmiselt: 87%. (Baastasemena oli kirjas 83,6 (2017), 20%-line suurenemine oleks tähendanud sihttasel 103,6%.)	Ettevõtluskeskkond ja majandus	Toetada	Täpsustada mõõdiku „Lairiba internetiühendustega leibkondade osakaal kõigist leibkondadest“ 2030. aasta sihttasel (suureneb 20%) järgmiselt: 87%.
158.	Hariduse ja noorsootöö eesmärkidesse lisada, et Ida-Saaremaal ja Muhemaal jätkuks gümnaasiumihariduse andmine. Formuleerida lk. 24, lõik 6 (Orissaare Gümnaasium jätkab tööd	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada	Sõnastuse täpsustamine ei anna sisuliselt midagi juurde ning hõlmab teist omavalitsust.

LISA SAAREMAA VALLAVOLIKOGU MÄÄRUSE „SAAREMAA VALLA ARENGUKAVA 2019–2030“ EELNÕU SELETUSKIRJALE
 Arengukava eelnõu avalikustamisel esitatud muudatusettepanekute koondtabel koos vallavalitsuse seisukohaga

	maagümnaasiumina) järgmiselt: Orissaare Gümnaasium jätkab tööd maagümnaasiumina Ida-Saaremaa ja Muhu valla piirkonnas.			
159.	Arengukavas konkreetsemalt lahti kirjutada osavallakogude teema (see on väga arengukava küsimus, kuigi veel kogemust on ilmselt vähe suuremate üldistuste tegemiseks).	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada	Vajadusel täpsustada järgmistel aastatel arengukava ülevaatamise käigus.
160.	Lisada arengukavase Orissaare staadioni renoveerimine.	Kultuur ja sport	Mitte toetada	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
161.	Lisada arengukavasse Orissaare tervise- ja sotsiaalteenuste keskuse väljaehitamine ja arendamine. (See on juba kirjas ja vallale saadetud dokumendis „Orissaare osavalla prioriteetsed eesmärgid“, sama teema sama eesmärgiga on toetatud Ida-Saaremaa teiste osavaldade poolt).	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada, arengukavas üldisemalt kajastatud, vajadusel käsitleda valdkondliku arengukava koostamisel	Arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
162.	Täpsustada sotsiaalse kaitse tegevusvaldkonna hetkeolukorra analüüsis lõiku „Saareline asend seab abivajajatele piirangud väljaspool maakonda pakutavate teenuste kasutamiseks. Raske diagnoosiga inimestel on sageli vaja transporti, mis tagab sõidu ajal meditsiinilise toe ning võimaldab jõuda otse teenuseosutaja juurde ja pärast ravi protseduure koju tagasi. Praegu korraldab haigla oma patsientide transporti, teised abivajajad saavad kaasa sõita vaid vabade kohtade olemasolul. Transporditeenust teistes maakondades asuvasse raviasutustesse pakub ka üks eraettevõtja, kellega on vaja teha koostööd teenuse arendamiseks.“ järgmiselt: „Saareline asend seab abivajajatele piirangud väljaspool maakonda pakutavate teenuste kasutamiseks. Teatud juhtudel on vaja kiiret ja turvalist transporti koos meditsiinilise toega. Praegu korraldab haigla oma patsientide transporti, teised abivajajad saavad kaasa sõita vaid vabade kohtade olemasolul. Sarnast teenust pakub vaid üks eraettevõtja, kellega on vaja teha koostööd teenuse arendamiseks. Kriitilistes olukordades on kiiremaks lahenduseks helikopteri kasutamine, selle edukaks toimimiseks on vaja arendada vastavat tugitaristut.“	Sotsiaalne kaitse	Toetada	Täpsustada sõnastust järgmiselt: „Saareline asend seab abivajajatele piirangud väljaspool maakonda pakutavate teenuste kasutamiseks. Teatud juhtudel on vaja kiiret ja turvalist transporti koos meditsiinilise toega. Praegu korraldab haigla oma patsientide transporti, teised abivajajad saavad kaasa sõita vaid vabade kohtade olemasolul. Sarnast teenust pakub vaid üks eraettevõtja, kellega on vaja teha koostööd teenuse arendamiseks. Kriitilistes olukordades on kiiremaks lahenduseks helikopteri kasutamine, selle edukaks toimimiseks on vaja arendada vastavat tugitaristut.“